

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการพัฒนาชุดฝึกทักษะทางสังคมโดยใช้กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าเป็นไปตามขั้นตอน ผู้วิจัยได้กำหนดลำดับหัวข้อเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีตามหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พุทธศักราช 2551

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1.2 แนวการจัดกิจกรรมนักเรียน

1.3 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี

1.4 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่

1.5 เครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่

2. ชุดฝึกทักษะ

2.1 ความหมายของชุดฝึกทักษะ

2.2 ความสำคัญของชุดฝึกทักษะ

2.3 หลักจิตวิทยาในการสร้างชุดฝึกทักษะ

2.4 องค์ประกอบของชุดฝึกทักษะ

2.5 ขั้นตอนการสร้างและหาประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะ

3. ทักษะทางสังคม

3.1 ความหมายของทักษะทางสังคม

3.2 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม

3.3 ความสำคัญของทักษะทางสังคม

3.4 หลักการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

3.5 การวัดและประเมินผลทักษะทางสังคม

3.6 ชุดฝึกทักษะทางสังคม

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.2 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.4 การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5. ความพึงพอใจ
 - 5.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 5.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
 - 5.3 ความสำคัญของความพึงพอใจ
 - 5.4 การวัดความพึงพอใจ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

กิจกรรมลูกเสือ – เนตรนารีตามหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พุทธศักราช 2551

1. แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552, หน้า 2-8) ได้กำหนดแนวคิดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

1.1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตร

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ใช้องค์ความรู้ ทักษะและเจตคติจากการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียนมาปฏิบัติกิจกรรมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งจะส่งผลในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีทักษะการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก อันได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

1.2 องค์ประกอบของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ลักษณะ ดังนี้

1.2.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียน และอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและ

เข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

1.2.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันเอื้ออาทรและสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน และบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียน ประกอบด้วย

1) กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร

2) กิจกรรมชุมนุม ชมรม

ทั้งนี้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมทั้งข้อ 1) และ 2) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในข้อ 1) หรือ 2)

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น ตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความตั้งใจ ความเสียสละต่อสังคม และการมีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

1.3 หลักการ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการ ดังนี้

1.3.1 มีการกำหนดเป้าหมายของการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และครอบคลุมผู้เรียนทุกคน

1.3.2 เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้านเต็มตามศักยภาพ ตามความสนใจ ความถนัด ความต้องการ และเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะ

1.3.3 เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังและส่งเสริมจิตสำนึกในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมในลักษณะต่างๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

1.3.4 เป็นกิจกรรมที่ยืดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน องค์กร และหน่วยงานอื่น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

1.4 เป้าหมาย

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.5 แนวการจัดกิจกรรม

สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีแนวการจัดกิจกรรม ดังนี้

1.5.1 ให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยความสมัครใจ

1.5.2 ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมผ่านประสบการณ์ที่หลากหลาย ฝึกทำงานที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ตลอดจนสะท้อนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของผู้เรียน

1.5.3 จัดกิจกรรมอย่างสมดุลทั้ง 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียนและกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ มีความสมดุลในการจัดกิจกรรมรายบุคคลและกิจกรรมกลุ่ม รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมในและนอกสถานศึกษา

1.5.4 จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ โดยมีการสำรวจและใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนอย่างเป็นระบบ เน้นการคิดวิเคราะห์และใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินกิจกรรม

1.5.5 ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้แบบร่วมมือมากกว่าเน้นการแข่งขันบนพื้นฐานการปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตย

1.6 ขอบข่ายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้หลากหลายรูปแบบ และวิธีการโดยมีขอบข่าย ดังนี้

1.6.1 เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ให้กว้างขวาง ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในลักษณะเป็นกระบวนการเชิงบูรณาการโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนสามารถบูรณาการระหว่างกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

1.6.2 เป็นกิจกรรมที่ตอบสนองความสนใจ ความถนัด และความต้องการของผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวิชาความรู้ อาชีพ และการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ตลอดจนเห็น

แนวทางการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

ห้องสมุดงานวิจัย

วันที่..... 10 0 2555

เลขทะเบียน..... 248370

เลขเรียกหนังสือ.....

1.6.3 เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังและส่งเสริมจิตสำนึกการทำประโยชน์ต่อสังคม ในลักษณะต่างๆ สนับสนุนค่านิยมที่ดีงามและเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.6.4 เป็นกิจกรรมที่ฝึกการทำงานและการให้บริการด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อส่วนรวม เพื่อเสริมสร้างความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร ความเป็นพลเมืองดี และความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม

สรุปได้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข พัฒนาองค์ความรู้ ทักษะและเจตคติจากการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ เพื่อให้เกิดความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี ซึ่งจะส่งผลให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีทักษะการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ได้แก่

1. กิจกรรมแนะแนว
2. กิจกรรมนักเรียน ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร

2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

2. แนวการจัดกิจกรรมนักเรียน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552, หน้า 25-26) ได้กำหนดแนวการจัดกิจกรรมนักเรียน ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร ไว้ดังนี้

2.1 หลักการ

กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ โดยเน้นเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย ไม่เห็นแก่ตัว ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจ ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทร และสมานฉันท์

การจัดกิจกรรมนักเรียน ควรดำเนินการ ดังนี้

2.1.1 จัดให้สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน

2.1.2 เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน

2.1.3 เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับ
วุฒิภาวะของผู้เรียน ตลอดจนบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น

2.2 วัตถุประสงค์

2.2.1 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีระเบียบวินัย มีความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี และ
มีความรับผิดชอบ

2.2.2 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการทำงานร่วมกัน รู้จักการแก้ปัญหา
มีเหตุผล ตัดสินใจที่เหมาะสม ช่วยเหลือแบ่งปัน เอื้ออาทร และสมานฉันท์

2.2.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์

2.2.4 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมตามความถนัดและ
ความสนใจ

2.3 ขอบข่าย

กิจกรรมนักเรียน ประกอบด้วย

2.3.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษา
วิชาทหาร โดยสถานศึกษาให้ผู้เรียนเลือกกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับ
ความพร้อมและบริบทของสถานศึกษา

2.3.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

สรุปได้ว่า แนวการจัดกิจกรรมนักเรียน ควรจัดให้สอดคล้องกับความสามารถและ
ความสนใจของผู้เรียน เน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ความมีระเบียบวินัย ไม่เห็นแก่ตัว มีความเป็น
ผู้นำ ผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจ
ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทร และสมานฉันท์ โดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วย
ตนเอง เน้นการทำงานกลุ่ม สอดคล้องกับวุฒิภาวะและบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น
ซึ่งสถานศึกษาควรเลือกจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และ
นักศึกษาวิชาทหาร เลือกจัดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง และกิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552, หน้า 27-32) ได้กล่าวว่า กระบวนการ
ลูกเสือ คือ กระบวนการพัฒนาเยาวชน มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกอบรมให้การศึกษาและพัฒนา
เยาวชนให้เป็นพลเมืองดี โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา ทั้งนี้เป็นไปตามความมุ่งประสงค์
หลักการ และวิธีการ ซึ่งลูกเสือโลกได้กำหนดไว้

ปัจจุบันกระบวนการลูกเสือถือเป็นกระบวนการทางการศึกษาส่วนหนึ่ง ซึ่งมุ่ง
พัฒนาสมรรถภาพของบุคคลทั้งทางสมอง ร่างกาย จิตใจ และศีลธรรม เพื่อให้เป็นบุคคลที่มี

ความประพฤติดีงาม ไม่กระทำความให้เป็นปัญหาต่อสังคม และดำรงชีวิตอย่างมีความหมายและ
สุขสบาย

กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีมีหลักการ วัตถุประสงค์ ขอบข่าย แนวการจัดกิจกรรม
เงื่อนไขและการประเมินผล ตามรายละเอียดดังนี้

3.1 หลักการ

กระบวนการลูกเสือมีหลักการสำคัญ ดังนี้

3.1.1 มีศาสนาเป็นหลักยึดทางจิตใจ จงรักภักดีต่อศาสนาที่ตนเคารพนับถือ
และพึงปฏิบัติศาสนกิจด้วยความจริงใจ

3.1.2 จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และประเทศชาติของตน พร้อมด้วย
การส่งเสริมและสนับสนุนสันติสุขและสันติภาพ ความเข้าใจที่ดีซึ่งกันและกัน และความร่วมมือ
ซึ่งกันและกัน ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

3.1.3 เข้าร่วมพัฒนาสังคม ยอมรับ และให้ความเคารพในเกียรติและศักดิ์ศรี
ของผู้อื่น และเพื่อนมนุษย์ทุกคน รวมทั้งธรรมชาติและสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก

3.1.4 มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

3.1.5 ลูกเสือทุกคนต้องยึดมั่นในคำปฏิญาณและกฎของลูกเสือ

3.2 วัตถุประสงค์

พระราชบัญญัติลูกเสือ พ.ศ.2551 มาตรา 8 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของ
การฝึกอบรมลูกเสือเพื่อพัฒนาลูกเสือทั้งทางกาย สติปัญญา จิตใจและศีลธรรมให้เป็น
พลเมืองดี มีความรับผิดชอบ และช่วยสร้างสรรค์สังคม ให้เกิดความสามัคคี และมีความเจริญ
ก้าวหน้า ทั้งนี้เพื่อความสงบสุข และความมั่นคงของประเทศชาติตามแนวทางดังต่อไปนี้

3.2.1 ให้มีนิสัยในการสังเกต จดจำ เชื่อฟัง และฟังตนเอง

3.2.2 ให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

3.2.3 ให้รู้จักบำเพ็ญตนเพื่อสาธารณประโยชน์

3.2.4 ให้รู้จักทำการฝีมือและฝึกฝนการทำกิจกรรมต่างๆ ตามความเหมาะสม

3.2.5 ให้รู้จักรักษาและส่งเสริมจารีตประเพณี วัฒนธรรม และความมั่นคง
ของประเทศชาติ

3.3 ขอบข่าย

กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัยและกฎเกณฑ์
เพื่อการอยู่ร่วมกัน ให้รู้จักการเสียสละและบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมและวิถีชีวิตในระบอบ
ประชาธิปไตย ซึ่งการจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ให้เป็นไปตามข้อบังคับของสำนักงานลูกเสือ
แห่งชาติ รวมทั้งให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดย
กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ประเภท ดังนี้

- 3.3.1 ลูกเสือสำรอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
- 3.3.2 ลูกเสือสามัญ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6
- 3.3.3 ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
- 3.3.4 ลูกเสือวิสามัญ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

3.4 แนวการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี มีแนวทางการจัดกิจกรรมตามวิธีการลูกเสือ (scout method) ซึ่งมีองค์ประกอบ 7 ประการ คือ

3.4.1 คำปฏิญาณและกฎ ถือเป็นหลักเกณฑ์ที่ลูกเสือทุกคนให้คำมั่นสัญญาว่าจะปฏิบัติตามกฎของลูกเสือ กฎของลูกเสือมีไว้ให้ลูกเสือเป็นหลักในการปฏิบัติ ไม่ได้ “ห้าม” ทำ หรือ “บังคับให้” ทำ แต่ถ้า “ทำ” ก็จะทำให้เกิดผลดีแก่ตัวเอง เป็นคนดี ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีเกียรติเชื่อถือได้ ฯลฯ

3.4.2 เรียนรู้จากการกระทำ เป็นการพัฒนาส่วนบุคคล ความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของผลงานอยู่ที่การกระทำของตนเอง ทำให้มีความรู้ที่ชัดเจน และสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตัวเองได้ และท้าทายความสามารถของตนเอง

3.4.3 ระบบหมู่ เป็นรากฐานอันแท้จริงของการลูกเสือ เป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกัน การยอมรับซึ่งกันและกัน การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการเรียนรู้การใช้ประชาธิปไตยเบื้องต้น

3.4.4 การใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน ฝึกให้มีความเป็นหนึ่งเดียวในการเป็นสมาชิกลูกเสือ เนตรนารี ด้วยการใช้นิยามสัญลักษณ์ร่วมกัน ได้แก่ เครื่องแบบ เครื่องหมาย การทำความเคารพ รหัส คำปฏิญาณ กฎ คติพจน์ คำขวัญ ชง เป็นต้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนตระหนักและภาคภูมิใจในการเป็นสมาชิกขององค์การลูกเสือแห่งโลก ซึ่งมีสมาชิกอยู่ทั่วโลก และเป็นองค์กรที่มีจำนวนสมาชิกมากที่สุดในโลก

3.4.5 การศึกษาธรรมชาติ คือ สิ่งสำคัญอันดับหนึ่งในกิจกรรมลูกเสือ ธรรมชาติอันโปร่งใสตามชนบท ป่าเขา ป่าละเมาะ และพุ่มไม้ เป็นที่ปรารถนาอย่างยิ่งในการไปทำกิจกรรมกับธรรมชาติ การปีนเขา ตั้งค่ายพักแรมในสุดสัปดาห์ หรือตามวาระของการอยู่ค่ายพักแรมตามกฎระเบียบ เป็นที่เสนาหาแก่เด็กทุกคน ถ้าขาดสิ่งนี้แล้ว ก็ไม่เรียกว่าใช้ชีวิตแบบลูกเสือ

3.4.6 ความก้าวหน้าในการเข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมต่างๆ ที่จัดให้เด็กทำ ต้องให้มีความก้าวหน้าและดึงดูดใจ สร้างให้เกิดความกระตือรือร้น อยากรู้อยากจะทำและวัตถุประสงค์ในการจัดแต่ละอย่างให้สัมพันธ์กับความหลากหลายในการพัฒนาตนเอง เกมการเล่นที่สนุกสนาน การแข่งขันกันก็เป็นสิ่งดึงดูดใจและเป็นการจูงใจที่ดี

3.4.7 การสนับสนุนโดยผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่ชี้แนะหนทางที่ถูกต้องให้แก่เด็ก เพื่อให้เขาเกิดความมั่นใจในการที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งใดลงไป ทั้งคู่มีความต้องการซึ่งกันและกัน เด็กก็ต้องการให้ผู้ใหญ่ช่วยชี้นำ ผู้ใหญ่เองก็ต้องการนำพาให้ไปสู่หนทางที่ดี ให้ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องและดีที่สุด จึงเป็นการร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย

3.5 เงื่อนไข

3.5.1 เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม

การจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ตามหลักสูตรในแต่ละระดับชั้นสถานศึกษา อาจจัดเวลาได้ตามความเหมาะสม

ส่วนการจัดกิจกรรมเพื่อรับเครื่องหมายวิชาพิเศษของลูกเสือ เนตรนารี แต่ละประเภท อาจใช้ในเวลาเรียนปกติหรือนอกเวลาเรียนก็ได้

3.5.2 การจัดกิจกรรม

1) การจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีตามหลักสูตร ควรจัดให้มีการเปิดประชุมกองทุกครั้ง เพื่อเป็นการฝึกความมีระเบียบวินัยในตนเองโดยปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. พิธีเปิด (ชักธงขึ้น สวดมนต์ สงบนิ่ง ตรวจ แยก)
2. เกมหรือเพลง
3. เรียนตามหลักสูตร
4. การเล่าเรื่องสั้นที่เป็นประโยชน์
5. พิธีปิด (นัดหมาย ตรวจ ชักธงลง เลิก)

2) กิจกรรมการอยู่ค่ายพักแรม

การเดินทางไกลและอยู่ค่ายพักแรม มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกให้ลูกเสือมีความอดทน อยู่ในระเบียบวินัย รู้จักช่วยตนเอง รู้จักอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนวิชาลูกเสือเพิ่มเติม ผู้บังคับบัญชาลูกเสือจำเป็นต้องวางแผนนำลูกเสือไปเดินทางไกลและอยู่ค่ายพักแรมไว้ให้พร้อมก่อนและเนิ่นๆ ดังนั้นบทบาทผู้บังคับบัญชาลูกเสือที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อลูกเสือ ต่องาน การอยู่ค่ายพักแรม และตามหน้าที่ของตนเองจึงจำเป็นต้องหาโอกาสให้ลูกเสือของตนได้มีโอกาสในการอยู่ค่ายพักแรมเสมอ

ให้ผู้กำกับลูกเสือนำลูกเสือไปฝึกเดินทางไกล และอยู่ค่ายพักแรมปีหนึ่งไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง ครั้งหนึ่งให้อยู่ค่ายพักแรมอย่างน้อย 1 คืน

3) กิจกรรมพิธีการ สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมพิธีการลูกเสือ เช่น พิธีเข้าประจำกอง พิธีทบทวนคำปฏิญาณและสวนสนาม พิธีถวายราชสดุดี พิธีประดับเครื่องหมายต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้ลูกเสือมีความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในการเป็นลูกเสือ

4) กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ สถานศึกษาควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้ลูกเสือได้บำเพ็ญประโยชน์ตามอุดมการณ์ของลูกเสือ

3.5.3 ผู้บังคับบัญชาลูกเสือควรผ่านการฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือขั้นความรู้เบื้องต้นในแต่ละประเภท

3.5.4 สถานศึกษาควรให้มีการจัดตั้งกลุ่มหรือกองลูกเสือตามข้อบังคับของคณะลูกเสือแห่งชาติ

3.6 การประเมินผลกิจกรรม

การประเมินผลกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นกระบวนการทดสอบความสามารถและพัฒนาการด้านต่างๆ ของผู้เรียนลูกเสือ เนตรนารี ซึ่งนอกจากพิจารณาความรู้ตามทฤษฎีแล้ว ต้องพิจารณาด้านความประพฤติ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม ที่เน้นทักษะและการปฏิบัติต่างๆ ด้วยวิธีการประเมินที่หลากหลายและการประเมินตามสภาพจริง ซึ่งแบ่งการประเมินผลออกเป็น 2 ส่วน คือ

3.6.1 กิจกรรมบังคับ

เป็นการประเมินผลกิจกรรมตามหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนผ่านเกณฑ์การตัดสินเลื่อนขั้นหรือจบหลักสูตร โดยเข้าร่วมกิจกรรมและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด มีการประเมินผลตลอดภาคเรียนปี โดยวิธีการสังเกตการณ์เข้าร่วมกิจกรรม การซักถาม การทดสอบภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินเป็น “ผ่าน” และ “ไม่ผ่าน”

ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมครบตามเกณฑ์ ปฏิบัติกิจกรรม และมีผลงานชิ้นงาน/คุณลักษณะตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

ไม่ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบตามเกณฑ์ ไม่ผ่านการปฏิบัติกิจกรรม หรือมีผลงานชิ้นงาน/คุณลักษณะไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

3.6.2 วิชาพิเศษ การประเมินผลวิชาพิเศษในแต่ละวิชา ใช้วิธีการทดสอบทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ตามหลักเกณฑ์ในข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ

สรุปได้ว่า กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นกระบวนการพัฒนาเยาวชนทั้งทางกาย สติปัญญา จิตใจและศีลธรรมให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ และช่วยสร้างสรรค์สังคม ให้เกิดความสามัคคี และมีความเจริญก้าวหน้า เพื่อความสงบสุข และความมั่นคงของประเทศชาติ

การจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ควรยึดแนวทาง 7 ประการ ได้แก่ คำปฏิญาณและกฎ เรียนรู้จากการกระทำ ระบบหมู่ การใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน การศึกษาธรรมชาติ ความก้าวหน้าในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนับสนุนโดยผู้ใหญ่ และการจัดกิจกรรมตามหลักสูตร ควรจัดให้มีการเปิดประชุมกองทุกครั้ง ได้แก่ พิธีเปิด (ชักธงขึ้น สวดมนต์ สงบนิ่ง ตรวจ แยก) เกมหรือเพลง เรียนตามหลักสูตร การเล่าเรื่องสั้นที่เป็นประโยชน์ พิธีปิด (นัดหมาย ตรวจ ชักธงลง เลิก) กิจกรรมการอยู่ค่ายพักแรม พิธีการ และบำเพ็ญประโยชน์

4. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552, หน้า 65-67) ได้กล่าวว่
หลักสูตรลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) มีดังนี้

ตาราง 1 หลักสูตรลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3)

กิจกรรม	หัวข้อเนื้อหา
เครื่องหมายลูกเสือโลก (สอบได้ภายใน 6 เดือน)	<ol style="list-style-type: none"> แสดงว่าเข้าใจเรื่องราวต่อไปนี้พอสมควร <ol style="list-style-type: none"> 1.1 กิจกรรมของลูกเสือแห่งชาติ 1.2 กิจกรรมของลูกเสือโลกและความสัมพันธ์ระหว่างลูกเสือนานาชาติ 1.3 บทบาทของตนเองในฐานะที่เป็นลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ยอมรับและปฏิบัติตามคำปฏิญาณและกฎของลูกเสือ เข้าใจเรื่องระเบียบแถวและปฏิบัติตามหนังสือคู่มือการฝึกระเบียบแถวลูกเสือของสำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ กางและรื้อเต็นท์ที่พักแรมในเวลาากลางคืนกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่อีกคนหนึ่ง สาริตการบรรจุเครื่องหลังอย่างถูกต้องสำหรับการเดินทางไกลไปพักแรมค้างคืน ก่อและจุดไฟกลางแจ้งแล้วปรุงอาหารอย่างเพียงพอสำหรับ 2 คน สามารถอ่านและใช้แผนที่ เข็มทิศ รู้จักบริเวณที่ตนอยู่โดยพิจารณาจากเข็มทิศและสิ่งแวดล้อมที่มองเห็นด้วยตาเปล่า สามารถผูกและรู้จักประโยชน์ของเงื่อน 10 เงื่อนต่อไปนี้คือ เงื่อนพิรอด เงื่อนขัดสมาธิ เงื่อนผูกกระหวัดไม้ เงื่อนบ่วงสายธนู เงื่อนตะกรุดเบ็ด เงื่อนประมง เงื่อนผูกซุง เงื่อนผูกรั้ว เงื่อนปมตาไก่ และการผูกแน่น (ผูกทแยง ผูกกากบาท ผูกประกบ) รู้วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้คือ บาดแผลธรรมดา ถูกไฟไหม้ น้ำร้อนลวก เป็นลม ุงกัด แมงมุมกัด แมลงกัดต่อย ผิวหนังถลอก และเท้าแพลง

ตาราง 1 (ต่อ)

กิจกรรม	หัวข้อเนื้อหา
เครื่องหมายวิชาพิเศษ (76 วิชา)	10. รู้เรื่องที่พึงระวังเพื่อความปลอดภัยทั่วไปเกี่ยวกับลูกเสือ สามัญรุ่นใหญ่
เครื่องหมาย ลูกเสือชั้นพิเศษ (สอบได้ภายใน 1 ปี และเข้าพิธีประจำกอง แล้วหลังได้รับ เครื่องหมายลูกเสือโลก)	<p>ผู้ที่เข้าเกณฑ์ได้รับเครื่องหมายลูกเสือชั้นพิเศษจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ได้รับเครื่องหมายลูกเสือโลก 2. สอบวิชาพื้นฐานระดับลูกเสือชั้นพิเศษได้ 5 วิชา คือ วิชาการเดินทางสำรวจ วิชาการบริการ และวิชาอื่นๆ อีก 3 วิชา ซึ่งลูกเสือเป็นผู้คัดเลือก 3. ผ่านการฝึกอบรมวิชาความคิดริเริ่ม (initiative course) ซึ่งต้องประกอบด้วยการเดินทางไกลไปอยู่ค่ายพักแรมเป็นเวลา 1 คืน <p>การไปอยู่ค่ายพักแรมต้องเดินไปยังท้องที่ที่ลูกเสือไม่คุ้นเคย จำนวนลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ที่จะไปอยู่ค่ายพักแรมควรแบ่งเป็นชุดๆ ละ 4 คน</p> <p>การเดินทางไกลต้องมีระยะทางอย่างน้อย 4 กิโลเมตร และในการเดินทางให้สมมติว่ามีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้นอย่างน้อย 5 อย่าง เช่น ช่วยเหลือผู้ประสบภัยหรือมีผู้ติดอยู่ในที่สูง และเหตุฉุกเฉินทางน้ำ เป็นต้น เหตุฉุกเฉินที่ว่านี้ให้เว้น ระยะห่างกันพอสมควร และลูกเสือจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องแผนที่และเข็มทิศ จึงจะสามารถเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทางได้ การฝึกอบรมวิชาความคิดริเริ่มนี้ต้องมีลักษณะเป็นการทดสอบอย่างจริงจังในเรื่องความตั้งใจจริง ความคิดริเริ่ม และการพึ่งตนเอง (self-reliance)</p> 4. คณะกรรมการดำเนินงานของกองและผู้กำกับเห็นว่า เป็นผู้ที่สมควรได้รับเครื่องหมายลูกเสือชั้นพิเศษ

ตาราง 1 (ต่อ)

กิจกรรม	หัวข้อเนื้อหา
	5. ได้รับอนุมัติจากเลขาธิการคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติหรือผู้อำนวยการลูกเสือจังหวัดแล้วแต่กรณี
เครื่องหมายวิชาพิเศษ (76 วิชา)	เรียนนอกเวลาหรือเรียนในภาคเรียนที่ 2 หรือใช้วิธีบูรณาการเข้า กับกลุ่มสาระการเรียนรู้
เครื่องหมายลูกเสือหลวง (สอบได้ภายใน 6 เดือน)	<p>ผู้ที่เข้าเกณฑ์ได้รับเครื่องหมายลูกเสือหลวง จะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ได้รับเครื่องหมายลูกเสือชั้นพิเศษ 2. สอบวิชาพื้นฐานระดับลูกเสือชั้นพิเศษได้ 3 วิชา ซึ่งไม่อยู่ในวิชาพื้นฐาน 5 วิชาที่สอบได้ เมื่อขอรับเครื่องหมายลูกเสือชั้นพิเศษ 3. สอบได้วิชาบริการและวิชาพื้นฐานอีก 3 วิชาในระดับลูกเสือหลวง 4. ผ่านการฝึกอบรมวิชาการเป็นผู้นำตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ 5. คณะกรรมการดำเนินงานของกองและผู้นำกับเห็นว่าเป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีตามวิธีการของลูกเสือและสมควรได้รับเครื่องหมายลูกเสือหลวง 6. เลขาธิการคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติหรือผู้อำนวยการลูกเสือจังหวัดแล้วแต่กรณีเป็นผู้แต่งตั้งบุคคลที่มีวุฒิเหมาะสมทำการสัมภาษณ์เมื่อเห็นว่าเป็นผู้เหมาะสมแล้วให้รายงานต่อไปตามลำดับ จนถึงคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติพิจารณาอนุมัติ และให้ประธานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติเป็นผู้ลงนามในประกาศนียบัตร แสดงว่าเป็นผู้ได้รับเครื่องหมายลูกเสือหลวง

ตาราง 1 (ต่อ)

กิจกรรม	หัวข้อเนื้อหา
เครื่องหมายวิชาพิเศษ (76 วิชา)	เรียนนอกเวลาหรือเรียนในภาคเรียนที่ 2 หรือใช้วิธีบูรณาการเข้า กับกลุ่มสาระการเรียนรู้

ที่มา: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552, หน้า 65-67)

สรุปได้ว่า กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในหลักสูตรลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ประกอบด้วย เครื่องหมายลูกเสือโลก เครื่องหมายลูกเสือชั้นพิเศษ เครื่องหมายลูกเสือหลวง และเครื่องหมายวิชาพิเศษ 76 วิชา สำหรับเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ สามารถเรียนในภาคเรียนที่ 2 หรือนอกเวลาเรียนหรือบูรณาการเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้

5. เครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่

สำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ (2548) ได้กำหนดข้อบังคับของคณะลูกเสือแห่งชาติว่าด้วยการปกครองหลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2528 เพื่อเป็นแนวทางการฝึกอบรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ไว้ว่า ผู้ที่เป็นลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่จะต้องพยายามฝึกอบรมตนเอง เพื่อรับเครื่องหมายต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. เครื่องหมายลูกเสือโลก
2. เครื่องหมายลูกเสือชั้นพิเศษ
3. เครื่องหมายลูกเสือหลวง
4. เครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

เครื่องหมายลูกเสือโลก ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นเครื่องหมายขั้นต้นสำหรับผู้ที่เป็นลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เป็นการเตรียมความพร้อมที่จะรับความรู้อันสูงต่อไป ผู้สมัครใหม่ควรจะสามารถได้เครื่องหมายลูกเสือโลกภายในระยะเวลา 6 เดือนนับแต่วันสมัคร เมื่อสอบได้แล้ว ให้ทำพิธีเข้าประจำกอง และเมื่อได้เข้าพิธีประจำกองเรียบร้อยแล้วจึงนับว่าเป็นลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่โดยสมบูรณ์ มีสิทธิประดับเครื่องหมายลูกเสือโลกที่กึ่งกลางกระเป๋าสีเสื้อข้างซ้ายได้

เครื่องหมายลูกเสือชั้นพิเศษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นเครื่องหมายลูกเสือชั้นพิเศษ ลูกเสือควรสอบได้ภายในเวลา 1 ปี ภายหลังจากที่สอบได้เครื่องหมายลูกเสือโลกและเข้าพิธีประจำกองแล้ว โดยต้องสอบได้ 8 วิชา ได้แก่ วิชาพื้นฐาน 5 วิชาและวิชาอื่นอีก 3 วิชา

เครื่องหมายลูกเสือหลวง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผ่านหลักสูตรเครื่องหมายลูกเสือชั้นพิเศษแล้วและสอบได้วิชาพื้นฐาน 3 วิชา ที่ไม่ซ้ำกับลูกเสือชั้นพิเศษในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สอบได้ วิชาบริการและวิชาพื้นฐานอีก 3 วิชาในระดับลูกเสือหลวงและผ่านการฝึกอบรมวิชาการเป็นผู้นำตามหลักสูตร

เครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ วิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ มี 76 เครื่องหมายวิชา การจัดให้ลูกเสือตามหลักสูตรเพื่อการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับโรงเรียนจะให้มีการสอนเพื่อให้ได้เครื่องหมายวิชาพิเศษ แล้วแต่โรงเรียนกำหนด

เครื่องหมายสายงยศ เป็นเครื่องหมายที่ลูกเสือจะได้โดยต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ คือ ได้เป็นลูกเสือเอกหรือสอบได้เป็นเครื่องแบบลูกเสือโลกมาแล้ว สอบได้วิชานักผจญภัย และวิชา ต่อไปนี้อีก 2 วิชา คือ นักดาราศาสตร์ นักอศุนิยมวิทยา การจัดการค่ายพักแรม ผู้พิทักษ์ป่า นักเดินทางไกล หัวหน้าคนครัว นักบุกเบิก นักสะกดรอย นักธรรมชาติวิทยา และต้องถักสายหนัง เครื่องหมายสายงยศของตนเอง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552, หน้า 68-71) ได้กล่าวว่า เครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ มี 76 วิชา ดังนี้

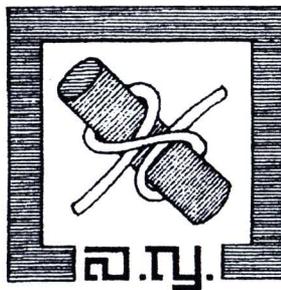
1. นักผจญภัย	2. นักดาราศาสตร์
3. นักอศุนิยมวิทยา	4. ผู้จัดการค่ายพักแรม
5. ผู้พิทักษ์ป่า	6. นักเดินทางไกล
7. หัวหน้าคนครัว	8. นักบุกเบิก
9. นักสะกดรอย	10. นักธรรมชาติวิทยา
11. การสื่อสารด้วยยานพาหนะ	12. นักดับเพลิง
13. นักสัญญาณ	14. นักสารพัดช่าง
15. นักโบราณคดี	16. นักสะสม
17. นักดนตรี	18. นักถ่ายภาพ
19. นักกีฬา	20. นักกรีฑา
21. นักพิมพ์ดีด	22. นักแสดงการบันเทิง
23. นักยิงปืน	24. ล่าม
25. หน้าที่พลเมือง	26. มัคคุเทศก์

27. บรรณารักษ์
29. พลธิการ
31. ช่างเขียน
33. ช่างไฟฟ้า
35. ช่างเครื่องยนต์
37. การหามิตร
39. การช่วยผู้ประสบภัย
41. การพยาบาล
43. การอนุรักษ์ธรรมชาติ
45. การสังคมสงเคราะห์
47. ชาวประมง
49. ผู้นำร่อง
51. นักว่ายน้ำ
53. นักกระเชียง
55. การควบคุมการจราจรทางน้ำ
57. การเรือ
59. เครื่องหมายชาวเรือ
61. นักเครื่องบินเล็ก
63. ยามอวกาศ
65. การควบคุมการจราจรทางอากาศ
67. การฝึกเป็นผู้นำ
69. การขนส่งทางอากาศ
71. เสนารักษ์
73. นักไต่หน้าผา
75. เครื่องหมายเขตชูเกียรติลูกเสือ
เหล่าอากาศ
28. เลขานุการ
30. ผู้ช่วยการจราจร
32. ช่างวิทยุ
34. ช่างแผนที่
36. อิเล็กทรอนิกส์
38. การฝีมือ
40. การสาธารณสุข
42. การพูดในที่สาธารณะ
44. การประชาสัมพันธ์
46. การพัฒนาชุมชน
48. ดันเด่น
50. นักเล่นเรือใบ
52. นักพายเรือ
54. กลาสีเรือ
56. การป้องกันความเสียหาย
และดับเพลิงไหม้
58. การดำรงชีวิตในทะเล
60. เครื่องหมายเขตชูเกียรติ
ลูกเสือเหล่าสมุทร
62. ช่างอากาศ
64. การควบคุมการจราจร
ทางอากาศเบื้องต้น
66. การช่วยเหลือผู้ประสบภัย
และดับเพลิง
68. นักปฏิบัติการทางจิตวิทยา
70. แผนที่ทหารและเข็มทิศ
72. การดำรงชีพในถิ่นทุรกันดาร
74. เครื่องหมายการบิน
76. เครื่องหมายผู้ฝึกสอน
และเครื่องหมายสายยยศ

สำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ (2548, หน้า 28-30) ได้กำหนด วิชา พิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ตามข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติว่าด้วยการปกครองหลักสูตรและวิชา พิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2528 ข้อ 8 นักบุกเบิก มีสาระสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

ข้อ 8 นักบุกเบิก

เครื่องหมายนักบุกเบิก สำหรับลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ เป็นวิชาพิเศษ เมื่อ เรียนผ่านแล้ว ลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่จะได้รับเครื่องหมายวิชาพิเศษติดไว้ที่กระเป่าเสื้อ ด้านซ้ายของเครื่องแบบ ดังนี้

ภาพ 1 เครื่องหมายนักบุกเบิก

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ (2548, หน้า 28)

หลักสูตรวิชาพิเศษ นักบุกเบิก

1. เข้าใจลักษณะสำคัญของชนิดและขนาดต่าง ๆ ของเชือกที่คนทำขึ้นและพันธุ์ไม้ ชนิดต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นเชือก เช่น หวาย ป่าน ปอ กก เถาวัลย์ ฯลฯ รู้จักวิธีขุดและรักษา เชือก ตลอดจนวิธีประเมินกำลังและลักษณะของเชือก

2. สามารถดูแลความปลอดภัยอย่างมั่นใจในการใช้เชือก เข้าใจอันตรายที่ อาจเกิดขึ้นเนื่องจากความบกพร่องของผู้นำ การไม่รักษาวินัย การใช้เครื่องมือที่ผิดพลาดหรือ เกินกำลังและการผูกเงื่อนเชือกที่ไม่ถูกต้อง เข้าใจอันตรายฉุกเฉินที่เกิดขึ้นเนื่องจากเชือก ขาดหรือคลายเกลียว

3. เข้าใจและสามารถแสดงวิธีใช้สมอบกที่เหมาะสมแก่โครงการ สถานที่และที่ดิน ต่างๆ รวมทั้งพื้นดินที่ขุยหรือเฉอะแฉะ

4. สามารถแสดงความชำนาญในการผูกเงื่อน การผูกแน่น การแทงเชือกและ การพันหัวเชือกในระหว่างการเดินทางระยะสั้นแต่ต้องใช้เทคนิคต่างๆ ในการบุกเบิกตาม สถานการณ์ ดังที่กรรมการผู้สอบกำหนดให้อย่างน้อย 3 ใน 4 ของสถานการณ์เหล่านั้น จะต้อง ทำให้สำเร็จเป็นที่พอใจ โดยใช้เทคนิคที่ถูกต้องและไม่ชักช้าจนเกินไป

หมายเหตุ ควรจัดอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการบุกเบิกวางไว้อย่างเป็นระเบียบ เพื่อให้ลูกเสือเลือกใช้สิ่งทีตนต้องการโดยเสรี ในการจัดทำโครงการบุกเบิก ลูกเสือจะต้องเป็นผู้จัดทำด้วยตนเองโดยตลอด แต่ผู้อื่นอาจช่วยถือหรือตั้งสิ่งต่าง ๆ ได้ ในเมื่อได้รับคำขอร้องจากลูกเสือ

ในการจัดทำโครงการบุกเบิก ลูกเสือจะต้องเป็นผู้จัดทำด้วยตนเองโดยตลอด แต่ผู้อื่นอาจช่วยถือหรือตั้งสิ่งต่าง ๆ ได้ในเมื่อได้รับคำขอร้องจากลูกเสือ

5. แสดงบทบาทสำคัญ โดยมีใช้เป็นหัวหน้า ในการจัดทำโครงการบุกเบิกของหมู่ลูกเสือโครงการหนึ่ง ซึ่งกรรมการสอบเลือกให้หมู่ลูกเสือเป็นผู้ดำเนินการจัดทำ

6. เป็นผู้นำของหมู่ในการจัดทำตามโครงการบุกเบิกที่ตนร่างขึ้นเอง โดยมีได้รับความช่วยเหลือจากผู้ใด แบบโครงการนี้จะต้องมีภาพประกอบและแบบจำลอง มีมาตราส่วน วิธีดำเนินงาน รวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับบรรดาเครื่องใช้ที่จำเป็น และกำหนดเวลาปฏิบัติงานโดยประมาณ

หมายเหตุ

1. ลูกเสือมีอิสระในการเลือกชนิด หรือปัญหาของโครงการแต่อาจขอคำแนะนำจากกรรมการสอบได้

2. โครงการก่อสร้างตามข้อ 5. และ 6. ต้องเป็นชนิดต่างๆ กัน คือ แพ หอคอย เสากระโดง สะพาน บันจั้น ฯลฯ และมีขนาดพอสมควรเหมาะที่จะใช้ทักษะในการเทคนิคของการบุกเบิก

สรุปได้ว่าเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือ-เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ สำหรับเครื่องหมายนักบุกเบิก ในหลักสูตรมีจุดประสงค์เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในลักษณะสำคัญของเชือก การนำเชือกไปใช้ประโยชน์ การใช้สมอบก การใช้เชือกในงานบุกเบิกต่างๆ

ชุดฝึกทักษะ

1. ความหมายของชุดฝึกทักษะ

ชุดการสอนหรือชุดการเรียน มาจากคำว่า **Instruction Package** หรือ **Learning Package** เดิมใช้คำว่า “ชุดการสอน” เพราะเป็นสื่อที่ครูนำมาใช้ประกอบการสอน แต่ต่อมาแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น นักการศึกษาจึงเปลี่ยนมาใช้คำว่า “ชุดการเรียน” (**learning package**) เพราะการเรียนรู้เป็นกิจกรรมของนักเรียนและการสอนเป็นกิจกรรมของครู กิจกรรมของครูกับนักเรียนจะต้องเกิดขึ้นคู่กัน (บุญเกื้อ ควรหาเวช, 2545, หน้า 91) และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า “ชุดฝึกทักษะ” ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของชุดฝึกทักษะไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2544, หน้า 24) ได้กล่าวว่า ชุดฝึกมีไว้ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อช่วยเสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียน

สนิท สัตโยภาส (2529, หน้า 15-16) ได้กล่าวว่า ชุดฝึกเป็นสื่อการเรียนการสอนประเภทหนังสือและสิ่งพิมพ์ที่ครูใช้เป็นเครื่องมือในการให้นักเรียนได้ฝึกฝนให้เกิดทักษะในการเรียนรู้ของแขนงวิชาต่างๆ ซึ่งทักษะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้ทำซ้ำๆ ฝึกซ้ำๆ จนเกิดความชำนาญ คล่องแคล่ว ว่องไวและถูกต้อง เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะในการเรียนรู้วิชานั้นๆ เครื่องมือสำคัญที่ใช้ฝึก ได้แก่ “ชุดฝึก” โดยหลังจากที่นักเรียนเรียนจบบทเรียนหรือจบเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว

ทิศนา แคมมณี (2534, หน้า 1) ได้กล่าวว่า ชุดฝึกหรือชุดกิจกรรม หมายถึง การจัดองค์ประกอบต่างๆ อย่างเป็นระบบ โดยการบูรณาการกิจกรรมให้เข้ากับเนื้อหาในหลักสูตร โดยยึดหลักให้สนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน ชุดกิจกรรมจะมีรายละเอียดของการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจนสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและแนวทางที่วางไว้ ลักษณะของชุดฝึกหรือชุดกิจกรรมจะเป็นเบ็ดเสร็จในตัว ผู้เรียนสามารถนำไปฝึกด้วยตนเอง

วิริยะ บุญยะนิวาสน์ (2541, หน้า 3) ได้กล่าวว่า ชุดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคม หมายถึง การนำนวัตกรรมและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามที่กิจกรรมกำหนด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

สรุปได้ว่า ชุดฝึกทักษะ หมายถึง ชุดของการเรียน ที่จัดองค์ประกอบอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และฝึกทักษะตามจุดประสงค์ได้ด้วยตนเอง

2. ความสำคัญของชุดฝึกทักษะ

ชัยรงค์ พรหมวงศ์ (2523, หน้า 121) ได้กล่าวถึง คุณค่าของชุดกิจกรรมว่า “ไม่ว่าจะเป็นชุดกิจกรรมประเภทใด ย่อมมีคุณค่าต่อการเพิ่มคุณภาพในการเรียนการสอน หากได้มีการผลิตที่มีการทดสอบ วิจัยแล้วด้วยกันทั้งนั้น” สรุปได้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหา ประสบการณ์ที่สลับซับซ้อน มีลักษณะเป็นนามธรรมสูง เช่น การทำงานของเครื่องจักรกล อวัยวะของร่างกาย การเจริญเติบโตของสัตว์ชั้นต่ำ เป็นต้น ซึ่งผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการบรรยายได้ดี
2. ช่วยสร้างความสนใจของนักเรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษา เพราะชุดกิจกรรมเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนของตนเองและสังคม
3. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองและสังคม
4. ช่วยสร้างความพร้อม ความมั่นใจแก่ผู้สอน เพราะชุดกิจกรรมที่ผลิตไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถหยิบใช้ได้ทันที โดยเฉพาะผู้สอนที่ไม่มีเวลาในการเตรียมการสอนล่วงหน้า

5. ทำให้การเรียนการสอนเป็นอิสระจากอารมณ์ของผู้สอน นักเรียนเรียนได้ตลอดเวลา ไม่ว่าผู้สอนจะมีสภาพขัดข้องทางอารมณ์เพียงใด

6. ช่วยให้การเรียนเป็นอิสระจากบุคลิกภาพของผู้สอน ชุดกิจกรรมทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แทนครู แม้ครูจะพูดหรือสอนไม่เก่ง นักเรียนสามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพจากชุดกิจกรรมที่ได้ผ่านการทดสอบประสิทธิภาพมาแล้ว

7. ในกรณีที่ครูขาด ครูอื่นสามารถสอนแทนได้โดยใช้ชุดกิจกรรม ครูไม่ต้องเข้าไปนั่งคุมชั้นหรือปล่อยนักเรียนอยู่เฉยๆ เพราะเนื้อหาอยู่ในชุดกิจกรรมเรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนแทนไม่ต้องเตรียมตัวอะไรมากนัก

บุญเกื้อ คอราเวช (2545, หน้า 110-111) ได้กล่าวถึงคุณค่าของชุดกิจกรรม ดังนี้

1. ส่งเสริมการเรียนแบบรายบุคคล นักเรียนได้เรียนตามความสามารถ ความสนใจ ตามเวลาและโอกาสที่เหมาะสมของแต่ละคน

2. ช่วยขจัดปัญหาการขาดแคลนครู เพราะชุดกิจกรรมช่วยให้นักเรียน เรียนได้ด้วยตนเองหรือต้องการความช่วยเหลือจากผู้สอนเพียงเล็กน้อย

3. ช่วยในการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพราะนักเรียนสามารถนำเอาชุดกิจกรรมไปใช้ได้ทุกสถานที่และทุกเวลา

4. ช่วยลดภาระและช่วยสร้างความพร้อมและความมั่นใจให้แก่ครูเพราะชุดกิจกรรมผลิตไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถนำไปใช้ได้ทันที

5. เป็นประโยชน์ในการสอนแบบศูนย์การเรียน

6. ช่วยให้ครูวัดผลนักเรียนได้ตรงตามความมุ่งหมาย

7. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

9. ช่วยให้นักเรียนจำนวนมากได้รับความรู้แนวเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ

10. ช่วยฝึกให้นักเรียนรู้จักเคารพ นับถือ ความคิดเห็นของผู้อื่น

กรีนี, และเพ็ตตี (Greene, & Petty, 1967, pp.469-472) ได้กล่าวว่าชุดฝึกมีความสำคัญ มีความจำเป็น มีความเหมาะสมกับการฝึกด้านทักษะเป็นอย่างมาก เพราะมีการกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมกับทักษะที่ต้องการให้เกิดกับผู้ใช้ชุดฝึก เนื่องจากชุดฝึกนั้นมีคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการใช้ฝึกทักษะ คือ

1. เป็นส่วนเพิ่มหรือเสริมหนังสือเรียนในการเรียนที่เกี่ยวกับการฝึกทักษะ เป็นสื่อการสอนที่ช่วยลดภาระของครูได้มาก เพราะชุดฝึกเป็นสิ่งที่จัดทำขึ้นอย่างมีระบบระเบียบ

2. ช่วยเสริมทักษะการใช้ภาษา ชุดฝึกสามารถช่วยให้นักเรียนฝึกฝนทักษะทางภาษาได้ดีขึ้น แต่จะต้องอาศัยการส่งเสริมและการเอาใจใส่ของครูผู้สอนด้วย

3. ช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากนักเรียนมีความสามารถที่ต่างต่างกัน การให้นักเรียนใช้ชุดฝึกที่เหมาะสมกับตัวเขาจะทำให้เกิดความมั่นใจที่จะฝึกฝนได้ดีขึ้น

4. ชุดฝึกที่จะช่วยให้เกิดทักษะที่คงทนถาวร ควรกระทำดังต่อไปนี้

4.1 ฝึกทันทีหลังจากนักเรียนได้เรียนรู้เรื่องนั้นๆ

4.2 ฝึกซ้ำหลายๆ ครั้ง

4.3 ใช้ฝึกเฉพาะเรื่องที่ต้องการฝึก

5. ชุดฝึกเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดผลทางการเรียนหลังจากที่ได้เรียนในบทนั้นๆ

6. ชุดฝึกควรทำอย่างถาวรและคงทน เพื่อให้สามารถใช้เป็นเครื่องมือทบทวนด้วยตนเอง

7. ชุดฝึกทำให้ครูมองเห็นจุดเด่นหรือปัญหาของนักเรียนได้อย่างชัดเจน ครูสามารถพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาให้นักเรียนได้ตรงกับสภาพความเป็นจริง

8. ชุดฝึกที่อยู่นอกเหนือจากที่แบบเรียนกำหนดจะช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนอย่างเต็มที่

9. ชุดฝึกที่จัดทำไว้อย่างเรียบร้อยจะช่วยประหยัดเวลาของครูและนักเรียน มีโอกาสได้ฝึกฝนทักษะต่างๆ มากขึ้น

สรุปได้ว่า ชุดฝึกทักษะมีคุณค่าในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านทักษะ เพราะชุดฝึกทักษะช่วยฝึกด้านทักษะได้บ่อยครั้ง ช่วยเสริมความรู้ ถ่ายทอดความรู้ที่สลับซับซ้อน ได้รับความสนใจ สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น สามารถฝึกการตัดสินใจ การแสวงหาความรู้และมีความรับผิดชอบ

3. หลักจิตวิทยาในการสร้างชุดฝึกทักษะ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2531, หน้า 119) กล่าวว่าไว้ว่า แนวคิดทางจิตวิทยาในการสร้างนวัตกรรม ดังนี้

1. เพื่อสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. เพื่อยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

3. มีสื่อการเรียนใหม่ๆ ที่ช่วยในการเรียนของนักเรียน และช่วยในการสอนของครู

4. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนที่เปลี่ยนไป โดยเปลี่ยนแปลงจากครูเป็นผู้นำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น

กรรณิการ์ พลยูทซ์ (2541, หน้า 40,55) ได้กล่าวถึงการสร้างชุดฝึกให้ตีมี ประสิทธิภาพว่าครูต้องคำนึงถึงตัวนักเรียนเป็นสำคัญโดยดูความพร้อม ระดับสติปัญญา ความสามารถ ความเหมาะสมในการใช้ภาษา ตลอดจนเนื้อหาและระยะเวลาในการทำแบบฝึก ซึ่ง จะทำให้นักเรียนสนใจที่จะนำเอาแบบฝึกที่ครูสร้างขึ้นนี้มาแก้ไขข้อบกพร่องหรือส่งเสริม ทักษะทางภาษาให้ดียิ่งขึ้น และหลักจิตวิทยาพัฒนาการการเรียนรู้ที่เป็นแนวทาง ในการสร้าง ชุดฝึก มีดังนี้

1. กฎการเรียนรู้ของธอร์นไดค์เกี่ยวกับกฎแห่งการฝึก (law of exercise) ซึ่ง กล่าวว่สิ่งใดก็ตามที่มีการฝึกหัดหรือกระทำบ่อยๆ ย่อมจะทำให้ผู้ฝึกมีความคล่องและสามารถ ทำได้ดี (law of use) ในทางตรงกันข้ามสิ่งใดก็ตามที่ไม่ได้รับการฝึกหรือทอดทิ้งไปนานแล้ว ย่อมจะทำไม่ได้ (law of disuse)

2. ความแตกต่างระหว่างบุคคลควรคำนึงถึงว่านักเรียนแต่ละคนมีความรู้ และ ความถนัด ความสามารถและความสนใจแตกต่างกัน ฉะนั้นในการสร้างชุดฝึกจึงควรพิจารณา ถึงความเหมาะสม คือ ไม่ยากและง่ายจนเกินไปและควรมีหลายๆ แบบ

3. การจูงใจผู้เรียนโดยการจัดแบบฝึกง่ายไปยาก เพื่อเป็นการดึงดูดความ สนใจของนักเรียนที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จในการฝึก และช่วยยั่วยุให้ติดตามต่อไป

4. ใช้แบบฝึกสั้นๆ เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย

บาร์เน็ต (Barnett, 1969, p.11) ได้เสนอแนะว่าชุดฝึกที่ดี มีลักษณะดังนี้

1. ควรมีข้อแนะนำการใช้

2. ควรมีคำหรือข้อความให้อย่างจำกัดและให้ฝึกอย่างเสรี

3. คำสั่งหรือตัวอย่างไม่ยาวเกินไป และยากแก่การเข้าใจ

4. ถ้าต้องการศึกษาด้วยตนเอง ชุดฝึกนั้นควรมีหลายรูปแบบ

5. ควรใช้จิตวิทยาและกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน

6. ควรสร้างขึ้นเพื่อฝึกสิ่งที่จะสอนและเกี่ยวข้องกับเด็ก

7. คำพูดหรือเนื้อหาควรเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และเป็นสิ่งที่นักเรียนพบเห็น อยู่แล้ว

บลูม (Bloom, 1976, pp.115-124) กล่าวว่าการสอนที่มีคุณภาพประกอบด้วย ลักษณะ 4 ประการ คือ

1. การให้แนวทาง คือ คำอธิบายของครูที่ทำให้นักเรียนเข้าใจว่าเมื่อเรียนเรื่องนั้น แล้วจะต้องมีความสามารถอย่างไร ต้องทำอะไรบ้าง

2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนรู้

3. การเสริมแรง ทั้งการเสริมแรงภายนอก เช่น สิ่งของ การกล่าวติชม หรือ การเสริมแรง ภายในตัวนักเรียนเอง เช่น ความอยากรู้ อยากเห็น ฯลฯ

4. การให้ข้อมูลย้อนกลับและการแก้ไขข้อบกพร่อง จะต้องมีการแจ้งผลการเรียนและ ข้อบกพร่องให้นักเรียนทราบ

สรุปได้ว่า หลักจิตวิทยาในการสร้างชุดฝึกที่ต้องคำนึงถึง ได้แก่ การตอบสนองต่อ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ง่ายหรือยากจนเกินไป ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของ การเรียนรู้ สื่อการเรียนใหม่ๆ ได้รับความสนใจ ส่งเสริมความคิดและการมีปฏิสัมพันธ์

4. องค์ประกอบของชุดฝึกทักษะ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525, หน้า 17) ได้จำแนกองค์ประกอบของชุดการเรียน การสอนเป็น 6 ส่วน ดังนี้

1. หัวเรื่อง คือ การแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วย แบ่งออกเป็นส่วนย่อยเพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในการเรียนรู้

2. คู่มือการใช้ชุดการสอน เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับให้ผู้ใช้ชุดการสอนศึกษาจากคู่มือ ให้เข้าใจเป็นสิ่งแรก จะทำให้การใช้ชุดการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คู่มือ จะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ คือ คำชี้แจงเกี่ยวกับการใช้ชุดการสอน สิ่งที่ครูจะต้องเตรียม การสอน บทบาทของนักเรียนเสนอแนะว่านักเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม อย่างไร การจัดชั้นเรียนและแผนการสอน

3. วัสดุประกอบการเรียน

4. บัตรงาน ซึ่งประกอบด้วย ส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ ชื่อบัตร คำสั่งว่าจะให้ ผู้เรียนปฏิบัติอย่างไร และกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนของการเรียน

5. กิจกรรมสำรอง ซึ่งจำเป็นสำหรับชุดการสอนแบบกลุ่ม หรือการเรียนแบบ ศูนย์การเรียน กิจกรรมนี้เตรียมไว้สำหรับนักเรียนบางคนนี้อาจทำกิจกรรมเสร็จก่อนคนอื่น ๆ จะได้มีกิจกรรมอื่นทำ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กว้างและลึก ไม่เกิดความเบื่อหน่าย ซึ่งอาจจะปัญหาทางวินัยในการเรียน

6. ขนาดและรูปแบบของชุดการสอน ชุดการสอนที่ดีไม่ควรใหญ่ หรือเล็กเกินไป เพื่อความสะดวกในการใช้และความสวยงามในการเก็บรักษา ควรมีขนาดไม่เกิน 11-15 นิ้ว ส่วนความหนาของชุดการสอนแล้วแต่ชุด ลักษณะของวิชาและสื่อการเรียนที่ใช้ของ แต่ละหน่วยวิชา

ทิศนา ขัมมณี (2534, หน้า 32) ได้กล่าวว่า ชุดกิจกรรมประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. ชื่อกิจกรรม ประกอบด้วยหมายเลขกิจกรรม ชื่อของกิจกรรม และเนื้อหาของ กิจกรรมนั้น

2. คำชี้แจง เป็นส่วนที่อธิบายความมุ่งหมายหลักของกิจกรรม และลักษณะของการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

3. จุดมุ่งหมาย เป็นส่วนที่ระบุจุดมุ่งหมายที่สำคัญของกิจกรรมนั้น

4. แนวคิด เป็นส่วนที่ระบุเนื้อหา หรือโมทัศน์ของกิจกรรมนั้น ส่วนนี้ควรจะได้รับกรรย้าและเน้นเป็นพิเศษ

5. สื่อ เป็นส่วนที่ระบุถึงวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรม เพื่อช่วยให้ครูทราบว่าจะต้องเตรียมอะไรบ้าง

6. เวลาที่ใช้ เป็นส่วนที่ระบุจำนวนเวลาโดยประมาณว่า กิจกรรมควรใช้เวลาเพียงใด

7. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม เป็นส่วนที่ระบุวิธีการจัดกิจกรรม เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ วิธีการจัดกิจกรรมนี้ได้จัดไว้เป็นขั้นตอน

8. ภาคผนวก ในส่วนนี้จะให้ตัวอย่างวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมและข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับครู รวมทั้งเฉลยแบบทดสอบ

วรรณทิพา รอดแรงคำ, และพิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (2542, หน้า 1-2) ได้กล่าวว่า ชุดกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีองค์ประกอบที่สำคัญดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1. ชื่อกิจกรรม เป็นส่วนที่บอกให้ทราบถึงลักษณะที่ต้องการฝึก

2. คำชี้แจง เป็นส่วนที่อธิบายความมุ่งหมายและความสำคัญของกิจกรรม

3. จุดมุ่งหมาย เป็นส่วนที่ระบุจุดมุ่งหมายที่สำคัญของกิจกรรมนั้น ๆ

3.1 จุดมุ่งหมายทั่วไป เป็นส่วนที่บอกจุดมุ่งหมายปลายทางหรือพฤติกรรม ที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามกิจกรรมนั้น

3.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เป็นส่วนที่ชี้ให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมที่กำหนดโดยสังเกตและวัดได้ และเป็นไปตามเกณฑ์ที่คาดหวัง

4. แนวคิด เป็นส่วนที่ระบุเนื้อหาหรือโมทัศน์ของกิจกรรมนั้น

5. สื่อ เป็นส่วนที่ระบุวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรม

6. เวลาที่ใช้ เป็นส่วนที่ระบุจำนวนโดยประมาณว่ากิจกรรมนั้นควรใช้เวลาเพียงใด

7. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม เป็นส่วนที่ระบุวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ วิธีจัดกิจกรรมนี้ได้จัดไว้เป็นขั้นตอน

7.1 ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนก่อนเริ่มทำกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์แต่ละทักษะ

7.2 ขั้นกิจกรรม เป็นส่วนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมได้ฝึกปฏิบัติการทดลอง

7.3 ขั้นอภิปราย เป็นส่วนที่ผู้เรียนจะได้มีโอกาสนำเสนอประสบการณ์ที่ได้รับมาจากขั้นกิจกรรมมาวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนและแม่นยำ

7.4 **ขั้นสรุป** เป็นส่วนที่ผู้สอนและผู้เรียนประมวลข้อความที่ได้จากขั้นกิจกรรมและขั้นอภิปรายแล้วนำมาสรุปหาสาระและใจความสำคัญ

8. การประเมินผล เป็นการทดสอบผู้เรียนหลังจากจบบทเรียนของแต่ละกิจกรรม

9. ภาคผนวก เป็นส่วนที่ให้ความรู้กับครูผู้สอน

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของชุดฝึกทักษะหรือชุดกิจกรรมส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน สำหรับชุดฝึกทักษะที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นได้กำหนดองค์ประกอบของชุดฝึกไว้ดังนี้

1. ชื่อชุดฝึก เป็นส่วนที่ระบุชื่อกิจกรรม
2. คำชี้แจง เป็นส่วนที่อธิบายวิธีการใช้ชุดฝึก
3. จุดประสงค์ของกิจกรรม เป็นส่วนที่ระบุเป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุผล
4. เวลา เป็นส่วนที่ระบุเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละชุดฝึก
5. อุปกรณ์ เป็นส่วนที่ระบุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในแต่ละกิจกรรม
6. เนื้อหา เป็นส่วนที่ระบุรายละเอียดของเนื้อหาและความรู้เพิ่มเติม
7. กิจกรรม เป็นส่วนที่อธิบายขั้นตอนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ
8. แบบประเมินผล เป็นส่วนที่ใช้ทดสอบผู้เรียนหลังจากจบกิจกรรม

5. ขั้นตอนการสร้างชุดฝึกทักษะและการหาประสิทธิภาพ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523, หน้า 122-123) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการผลิตชุดการสอนเป็น 10 ขั้น ดังนี้

1. กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ อาจกำหนดเป็นหมวดวิชาหรือบูรณาการเป็นแบบสหวิทยาการ ตามที่เห็นเหมาะสม
2. กำหนดหน่วยการสอน แบ่งเนื้อหาวิชาการออกเป็นหน่วยการสอน โดยประมาณเนื้อหาวิชาที่จะให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้ในหนึ่งสัปดาห์หรือหนึ่งครั้ง
3. กำหนดหัวเรื่อง ผู้สอนจะต้องถามตนเองว่า ในการสอนแต่ละหน่วยควรให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนอะไรบ้าง แล้วกำหนดออกมาเป็น 4 – 6 เรื่อง
4. กำหนดมโนทัศน์และหลักการ มโนทัศน์และหลักการที่กำหนดขึ้นจะต้องสอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่อง โดยสรุปรวมนแนวคิด สาระ และหลักเกณฑ์ที่สำคัญไว้ เพื่อเป็นแนวทางการจัดเนื้อหาการสอนให้สอดคล้องกัน
5. กำหนดวัตถุประสงค์ ให้สอดคล้องกับหัวเรื่อง เป็นจุดประสงค์ทั่วไปก่อน แล้วเปลี่ยนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องมีเงื่อนไขและเกณฑ์การเปลี่ยนพฤติกรรมไว้ทุกครั้ง

6. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะเป็นแนวทางการเลือก และการผลิตสื่อการสอน “กิจกรรมการเรียนรู้” หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น การอ่านบัตรคำสั่ง ตอบคำถาม เขียนภาพ ทำการทดลอง เล่นเกม ฯลฯ

7. กำหนดแบบประเมินผล ต้องประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยใช้แบบทดสอบอิงเกณฑ์ เพื่อให้ผู้สอนทราบว่าหลังจากผ่านกิจกรรมมาเรียบร้อยแล้ว นักเรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

8. เลือกและผลิตสื่อการสอน วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่ครูใช้ ถือเป็นสื่อการเรียนการสอนทั้งสิ้น เมื่อผลิตสื่อการสอนของแต่ละเรื่องแล้ว ก็จัดสื่อการสอนเหล่านั้นไว้เป็นหมวดหมู่ในกล่องที่เตรียมไว้ ก่อนนำไปทดลองหาประสิทธิภาพ

9. หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม เพื่อเป็นการประกันว่า ชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพในการสอน ผู้สร้างจำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์ขึ้นล่วงหน้า โดยคำนึงถึงหลักการที่การเรียนรู้เป็นกระบวนการเพื่อช่วยให้การเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนบรรลุผล

10. การใช้ชุดกิจกรรม ชุดกิจกรรมที่ได้ปรับปรุงและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้ว สามารถนำไปสอนผู้เรียนได้ตามประเภทของชุดกิจกรรมและตามระดับการศึกษา โดยกำหนดขั้นตอนในการใช้ดังนี้

10.1 ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อพิจารณาพื้นความรู้เดิมของผู้เรียน

10.2 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

10.3 ชั้นประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ (ชั้นสอน)

10.4 ชั้นสรุปผลการสอน เพื่อสรุปมโนทัศน์และหลักการที่สำคัญ

10.5 ทำแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อดูพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปแล้ว

บัทส์ (Butts, 1974, p.85) ได้เสนอหลักการสร้างชุดกิจกรรมไว้ ดังนี้

1. ก่อนจะสร้างจะต้องกำหนดคร่าว ๆ ก่อนว่า จะเขียนเกี่ยวกับเรื่องอะไร มีวัตถุประสงค์อะไร

2. ศึกษางานด้านวิทยาศาสตร์และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำ

3. เขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและเนื้อหาที่สอดคล้องกัน

4. แจงวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมออกเป็นกิจกรรมย่อย ๆ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของผู้เรียน

5. กำหนดอุปกรณ์ที่จะใช้ในกิจกรรมแต่ละตอนให้เหมาะสมกับแบบฝึก

6. กำหนดเวลาที่ใช้ในแบบฝึกแต่ละตอนให้เหมาะสม

7. กำหนดการประเมินผลว่าจะประเมินก่อนหรือหลังเรียน

การหาประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะ มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการผลิตเพื่อเป็นหลักประกันว่าชุดฝึกทักษะมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์ได้จริง ซึ่ง ชัยยงค์ พรหมวงศ์, และคนอื่นๆ (2521, หน้า 101-102) ได้เสนอวิธีการคำนวณไว้ว่า ประกอบด้วย 2 วิธี ได้แก่ โดยวิธีการใช้สูตรในการคำนวณ และโดยการใช้วิธีการคำนวณธรรมดา ซึ่งการคำนวณธรรมดาสามารถทำได้ โดยการคำนวณหาค่า E_1 คัดจากการเอาคะแนนงานหรือแบบฝึกหัดของนักเรียน แต่ละคนมารวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) จากนั้นจึงเทียบส่วนร้อยเพื่อหาร้อยละ การคำนวณหาค่า E_2 หาได้จากการเอาคะแนนการสอบหลังเรียนของนักเรียนทั้งหมดรวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) แล้วจึงเทียบส่วนร้อยละต่อไป

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ नियมตั้งไว้ 90/90 สำหรับเนื้อหาวิชาที่เป็นความรู้ ความจำและไม่ต่ำกว่า 80/80 สำหรับเนื้อหาวิชาที่เป็นทักษะเจตคติ เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม คิดตามระยะเวลาไม่สามารถเปลี่ยนและวัดได้ในทันทีที่เรียนเสร็จไปแล้ว

การทดสอบหาประสิทธิภาพ อาศัยการทดลองโดยใช้สูตรดังกล่าวข้างต้น มาดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. แบบเดี่ยว ใช้คำนวณหาประสิทธิภาพให้ได้ตามเกณฑ์ 60/60 และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น
2. แบบกลุ่มเล็ก ใช้คำนวณหาประสิทธิภาพได้ตามเกณฑ์ 70/70 และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น
3. แบบภาคสนาม ใช้คำนวณหาประสิทธิภาพให้ได้ตามเกณฑ์ 80/80 หากการทดลองภาคสนามได้ค่าต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ จะต้องปรับปรุงชุดการเรียนรู้และทำการทดลองหาประสิทธิภาพซ้ำอีก

ในกรณีที่ประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นไม่ถึงเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เนื่องจากมีตัวแปรที่ควบคุมไม่ได้ เช่น สภาพห้องเรียน ความพร้อมของผู้เรียน บทบาท และความชำนาญในการศึกษาชุดการเรียนรู้ อาจอนุโลมให้มีระดับผิดพลาดไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ประมาณ 2.5-5%

เกณฑ์ประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นได้นั้น กำหนดไว้ 3 ระดับ คือ

1. สูงกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ มีค่าเป็น 2.5% ขึ้นไป
2. เท่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แต่ไม่เกิน 2.5%
3. ต่ำกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แต่ไม่ต่ำกว่า 2.5% ถือว่ามีประสิทธิภาพที่ยอมรับได้

บุญชม ศรีสะอาด (2543, หน้า 153-156) ได้กล่าวถึงการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนหรือวิธีสอน หรือนวัตกรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการทดลองใช้ และหาประสิทธิภาพของสิ่งพัฒนาเพื่อจะมั่นใจในการที่จะนำไปใช้ต่อไป การหาประสิทธิภาพนิยมใช้เกณฑ์ 80/80 ซึ่งมีวิธีการ 2 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ 1 พิจารณาจากจำนวนผู้เรียนมาก (ร้อยละ 80) สามารถบรรลุผลในระดับสูง (ร้อยละ 80) ในกรณีนี้เป็นนวัตกรรมสั้นๆ ใช้เวลาน้อย เนื้อหาที่สอนมีเรื่องเดียว เช่น การสอน 1 บท ใช้เวลาสอน 1 ชั่วโมง เป็นต้น เกณฑ์ 80/80 หมายถึงมีคะแนนไม่ต่ำกว่า 80% ของผู้เรียนที่ทำได้ไม่ต่ำกว่า 80% ของคะแนนเต็ม

แนวทางที่ 2 พิจารณาจากผลระหว่างดำเนินการและเมื่อสิ้นสุดการดำเนินการโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง (เช่นร้อยละ 80) ในกรณีใช้การสอนหลายครั้ง มีเนื้อหาสาระมาก เช่น สอน 3 บท ขึ้นไป มีการวัดผลระหว่างเรียน (formative) หลายครั้ง เกณฑ์ 80/80 ความหมายดังนี้

80 ตัวแรก เป็นประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)

80 ตัวหลัง เป็นประสิทธิภาพของผลโดยรวม (E_2)

ประสิทธิภาพจึงเป็นร้อยละของค่าเฉลี่ย เมื่อเทียบกับคะแนนเต็มซึ่งต้องมีค่าสูงถึงจะชี้ถึงประสิทธิภาพได้ กรณีนี้ใช้ร้อยละ 80

80 ตัวแรก ซึ่งเป็นประสิทธิภาพของกระบวนการ เกิดจากการนำคะแนนเต็มที่สอบได้ระหว่างดำเนินการ (นั่นคือ ระหว่างเรียนหรือระหว่างการทดลอง) มาหาค่าเฉลี่ยแล้วเทียบเป็นร้อยละ ซึ่งต้องได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80

80 ตัวหลัง ซึ่งเป็นประสิทธิภาพของผลโดยรวม เกิดจากการนำคะแนนจากการวัดโดยรวมเมื่อสิ้นสุดการสอนหรือสิ้นสุดการทดลอง มาหาค่าเฉลี่ยแล้วเทียบเป็นร้อยละ ซึ่งต้องได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80

สำหรับแนวคิดในการกำหนดเกณฑ์ มีดังนี้

1. การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ สามารถกำหนดได้หลากหลายขึ้นอยู่กับผู้วิจัยจะกำหนด ถ้าต้องการประสิทธิภาพสูงก็กำหนดค่าไว้สูง เช่น 90/90 แต่ถ้ากำหนดไว้สูงอาจพบปัญหาว่าไม่สามารถบรรลุเกณฑ์ที่กำหนดไว้ได้ การที่จะทำให้ผู้เรียนส่วนมาก ทำคะแนนได้จนเต็ม มีค่าเฉลี่ยจนเต็ม คือร้อยละ 90 ขึ้นไปไม่ใช่เรื่องง่าย ดังนั้นจึงไม่ค่อยมีการตั้งเกณฑ์ 90/90 ในงานวิจัยบางเรื่องตั้งไว้ต่ำกว่า 80 ทั้งด้านกระบวนการและผลโดยรวม เช่น 70/70 ทั้งนี้อาจเนื่องจากเห็นว่าเรื่องนั้น โดยธรรมชาติเป็นเรื่องที่ยาก เช่น วิชาเรขาคณิต เป็นต้น การตั้งเกณฑ์ไว้สูงจะพบว่าไม่อาจบรรลุเกณฑ์ได้ อย่างไรก็ตามไม่ควรตั้งเกณฑ์ไว้ต่ำเกินไป เช่น 70/70 ทั้งนี้เพราะถ้าสิ่งที่ครูพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพจริงแล้วจะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลระดับสูงเป็นส่วนใหญ่ได้ การตั้งเกณฑ์ 50/50 หรือ 60/60 แสดงว่า สามารถพัฒนา

ผู้เรียนได้โดยเฉลี่ยครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็มหรือมากกว่าครึ่งหนึ่งเล็กน้อย (60%) ซึ่งไม่น่าจะเพียงพอควรพัฒนาได้มากกว่านั้น

2. การเขียนเกณฑ์ 80/80 ไม่ได้หมายถึงอัตราส่วน หรือสัดส่วนระหว่าง 2 ส่วนนี้ โดยทั่วไปไม่ได้แปลความหมายโดยนำมาเปรียบเทียบกัน ดังนั้นครูผู้วิจัยไม่อาจเขียนในรูป 80/80 แต่เขียนในรูปอื่น เช่น 80,80 หรือแม้กระทั่งเขียนว่าใช้เกณฑ์ 80% ทั้งกระบวนการและผลโดยรวมก็ได้ การเขียน 80/80 เป็นเพียงแยกส่วนประสิทธิภาพของกระบวนการซึ่งเป็นเลข 80 ตัวหน้ากับประสิทธิภาพของผลโดยรวม ซึ่งเป็นเลข 80 ตัวหลัง

3. ครูผู้วิจัยอาจตั้งเกณฑ์ทั้ง 2 ส่วนไม่เท่ากันก็ได้ เช่น ตั้งเกณฑ์เป็น 70/80 ซึ่งหมายความว่าประสิทธิภาพของกระบวนการใช้ 70% ส่วนประสิทธิภาพของผลโดยรวมใช้ 80% ซึ่งไม่นิยมกำหนดในลักษณะดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามไม่จำเป็นที่จะต้องสอดคล้องกับความนิยม ข้อสำคัญคือ เหตุผลเบื้องหลังของการตั้งเกณฑ์ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าการตั้งเกณฑ์แบบนั้นมีความเหมาะสม มีเหตุผลที่ดีกว่า

กรมวิชาการ (2545, หน้า 64) กล่าวว่า การกำหนดเกณฑ์ที่ยอมรับว่าสื่อหรือนวัตกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ คือ ด้านความรู้ความจำ $E_1 : E_2$ มีค่า 80/80 ขึ้นไป ด้านทักษะปฏิบัติ $E_1 : E_2$ มีค่า 70/70 ขึ้นไป และเมื่อนำชุดการเรียนการสอนไปทดลองเพื่อหาประสิทธิภาพแล้วพบว่าประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากมีตัวแปรที่ควบคุมไม่ได้ เช่น สภาพห้องเรียน ความพร้อมของผู้เรียน บทบาทและความชำนาญในการใช้ชุดการเรียนการสอนของครูและนักเรียน เป็นต้น อาจอนุโลมให้มีระดับผิดพลาดได้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ประมาณ 2.5-5% โดยการยอมรับประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นอาจกำหนดไว้ 3 ระดับ คือ

1. “สูงกว่าเกณฑ์” เมื่อประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือมีค่าเกินกว่า 2.5% ขึ้นไป

2. “เท่าเกณฑ์” เมื่อประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนเท่ากับเกณฑ์หรือสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แต่ไม่เกิน 2.5%

3. “ต่ำกว่าเกณฑ์” เมื่อประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนต่ำกว่าเกณฑ์แต่ไม่ต่ำกว่า 2.5% ก็ถือว่ายังมีประสิทธิภาพที่ยอมรับได้

ทั้งนี้การยอมรับประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนให้ถือค่าความแปรปรวน 2.5% - 5% นั้นคือประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนไม่ควรต่ำกว่าเกณฑ์เกิน 5% แต่โดยปกติจะกำหนดไว้ 2.5% เท่านั้น

สมมติเกณฑ์มาตรฐานกำหนดไว้ E_1 / E_2 เท่ากับ 80/80 ดังนั้น

80 ตัวแรก หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่นักเรียนทั้งห้องเรียนทำแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบในระหว่างเรียน

80 ตัวหลัง หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่นักเรียนทั้งห้องเรียนทำแบบทดสอบท้ายบทหรือท้ายเรื่อง เป็นการประเมินหลังเรียนจบเรื่องแล้ว

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการสร้างชุดฝึกทักษะควรมีการวางแผน กำหนดเนื้อหา จุดมุ่งหมาย สื่อการเรียนการสอน เวลาที่ใช้ การวัดและประเมินผล แล้วทดลองใช้แบบเดี่ยว แบบกลุ่มเล็กและแบบภาคสนาม เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำชุดฝึกทักษะไปใช้จริง

ประสิทธิภาพ เป็นคุณภาพของชุดฝึกทักษะทางสังคมที่ส่งผลทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ได้จากประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ผู้วิจัยได้ยึดแนวทางขั้นตอนและหลักการสร้างชุดฝึกทักษะของชัยยงค์ พรหมวงศ์ โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์
2. กำหนดหน่วยการสอนในการสอนแต่ละครั้ง
3. กำหนดหัวเรื่อง
4. กำหนดมโนทัศน์และหลักการ
5. กำหนดวัตถุประสงค์
6. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
7. กำหนดแบบประเมินผล
8. เลือกและผลิตสื่อการสอน วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่ใช้
9. หาประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะ
10. การใช้ชุดฝึกทักษะ

สำหรับในงานวิจัยครั้งนี้ประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะทางสังคมโดยใช้กิจกรรม ลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ เป็นคุณภาพของชุดฝึกทักษะทางสังคมโดยใช้กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ จากประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ E_1 / E_2 เท่ากับ 80/80 ดังนี้

80 ตัวแรก หมายถึง ประสิทธิภาพของกระบวนการ หาได้จากร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่นักเรียนทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียน

80 ตัวหลัง หมายถึง ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ หาได้จากร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน

ทักษะทางสังคม

1. ความหมายของทักษะทางสังคม

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของทักษะทางสังคมไว้หลากหลาย ดังนี้
 นาดยา ภักธสงไทย (2525, หน้า 22) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง
 ความสามารถในด้าน

1. การร่วมมือกับผู้อื่นในการทำงาน ทั้งในกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็ก
2. การช่วยเหลือการทำงานและอภิปรายในกลุ่มย่อยอย่างมีประสิทธิภาพ
3. การเป็นผู้นำได้เมื่อจำเป็นและอย่างเหมาะสม

วารีย์ ถิระจิตร (2534, หน้า 18) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะทางสังคม คือ

1. การรู้จักอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกัน รู้จักการให้และการรับ รู้จักความรับผิดชอบ
 รู้จักการผลัดเปลี่ยนเวร รู้จักการเคารพสิทธิของผู้อื่นและมีความสำนึกต่อสังคมอื่น ได้แก่
 การอยู่ร่วมกันในสังคมและมีความรู้สึกที่ดีต่อสังคม เป็นต้น

2. ทักษะที่ทำให้มนุษย์แต่ละคนซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่ใน
 สังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นประโยชน์แก่สังคมนั้นๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 90-91) ได้ให้แนวคิดว่าการจะให้ผู้เรียนมี
 ความรู้และทักษะ เพื่อนำไปแก้ปัญหาหรือพัฒนาชีวิตประจำวันนั้น เนื้อหาสาระที่ต้องเรียนรู้ คือ
 ความรู้พื้นฐานทักษะอาชีพ ทักษะการแก้ปัญหาและการพัฒนาชีวิต และทักษะทางสังคม เพื่อ
 การประสานสัมพันธ์และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งทักษะเหล่านี้ คือ ทักษะชีวิต (life skill)
 ที่ทุกคนต้องมี ต้องเรียนรู้ และเรียนรู้อยู่ทุกขณะตลอดชีวิต เห็นได้ว่า ทักษะทางสังคมนั้นเป็น
 ทักษะที่สำคัญประการหนึ่งที่ทุกคนจะต้องมี ต้องเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

อุษณีย์ โพธิสุข (2545, หน้า 120) ได้กล่าวว่า ทักษะทางสังคม เป็นทักษะสำคัญ
 ที่ทำให้คนประสบความสำเร็จในชีวิตและอนาคตได้ ทักษะทางสังคมจึงเป็นคุณลักษณะ
 สำคัญอย่างหนึ่งของความสามารถทางความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ของมนุษย์

สรุปได้ว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ทักษะความสามารถของบุคคลที่จะอยู่
 ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน เป็นคุณลักษณะสำคัญที่จะต้องนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
 เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. องค์ประกอบของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมมีองค์ประกอบตามนิยามของนักการศึกษา ดังนี้

สุขุมล เกษมสุข (2535, หน้า 12-14) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะ
 ทางสังคม ไว้ดังนี้

1. ทักษะการทำงานกลุ่ม หมายถึง ความสามารถ ความชำนาญของนักเรียนใน
 การทำงานรวมกันเป็นกลุ่ม เป็นคณะได้อย่างราบรื่น และเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่ง

สมาชิกทุกคนในกลุ่มจะต้องให้ความร่วมมือ กล้าคิด กล้าทำและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและส่วนรวม

2. ทักษะการแสวงหาความรู้ หมายถึง ความสามารถ ความชำนาญของนักเรียนในการได้มาซึ่งความรู้ และได้รับความรู้ ข้อมูล ข่าวสารจากแหล่งต่างๆ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้

3. ทักษะการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการติดต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการรับรู้เรื่องราวที่มีความหมายร่วมกัน และมีการตอบสนองต่อกัน

4. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการค้นพบสิ่งแปลกใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์และเอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่สังคม

วิธนา วโรตมะวิษณุ (2535, หน้า 128-132) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคม โดยแบ่งเป็น 3 ทักษะ คือ

1. ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม คือ การที่บุคคลจะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น บุคคลควรจะต้องมีความรู้สึที่ดีต่อตนเอง (self-concept) ครูจึงต้องพยายามสร้างให้นักเรียนมีภาพพจน์ที่ดีเกี่ยวกับตนเองด้วยการสร้างสิ่งแวดล้อม ที่เอื้ออาทรกัน (caring environment) และมีลักษณะที่มีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยมีพื้นฐานอยู่ที่การไว้วางใจ การยอมรับนับถือกัน ความซื่อสัตย์จริงใจและควรได้รับสอนโดยตรงเกี่ยวกับทักษะทางสังคม ซึ่งควรรวมสิ่งต่อไปนี้ด้วย

- 1.1 การมีความรู้สึที่ดีต่อตนเอง
- 1.2 การเข้าร่วมกระบวนการทางสังคมอย่างสุภาพ
- 1.3 การรับรู้ปัญหาและความรู้สึกของผู้อื่น
- 1.4 การฟังผู้อื่นพูดอย่างตั้งใจ
- 1.5 คำนิ่งถึงพฤติกรรมย่อยและพฤติกรรมต่างๆ
- 1.6 ทำความเข้าใจในสาเหตุที่ทำให้คนมีพฤติกรรมต่างๆ
- 1.7 คำนิ่งถึงการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและการเลือก

2. ทักษะในการทำงานกลุ่ม คือ ความสามารถในการทำงานกลุ่มได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญทั้งชีวิตในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพราะสิ่งต่างๆ ที่เด็กทำส่วนมากจะต้องทำร่วมกับคนอื่น ดังนั้นเด็กจึงต้องมีความสามารถ ดังนี้

2.1 ความสามารถในการวางแผนในกลุ่ม คือ การให้คำแนะนำและการประนีประนอมจุดที่มีความแตกต่าง

2.2 ระบุปัญหา คือ การชี้ให้เห็นปัญหา ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น

2.3 จัดการสิ่งต่างๆ เพื่อให้ได้งานที่ระบุไว้ คือ การแนะนำงานย่อยและแนะนำงานพิเศษเฉพาะอย่าง

2.4 ทำงานในฐานะสมาชิกของกลุ่ม คือ การรู้และทำงานในความรับผิดชอบเฉพาะอย่าง ทำงานร่วมกับคนอื่น ยอมรับข้อคิดเห็นและสิ่งต่างๆ ที่สมาชิกเสนอและพยายามนำกลุ่มไปให้ถึงเป้าหมาย

3. ทักษะในการแก้ไขความขัดแย้ง โดยการจะต้อง

3.1 สร้างเงื่อนไขในห้องเรียนที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งน้อยที่สุด

3.2 ต้องแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลทันที

3.3 ทำการสอบความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและหาข้อสรุปความขัดแย้ง

อุมาพร ตรังสมบัติ (2544, หน้า 22-23) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของทักษะทางสังคม มีดังนี้

1. ความสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น
2. สื่อสารได้อย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา รู้จักฟังและรู้จักโต้ตอบ
3. รู้จักประเมินสถานการณ์ รู้ว่าตนควรปฏิบัติอย่างไร
4. จัดการกับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. สามารถประนีประนอมและร่วมมือกับผู้อื่นได้
6. มีความเป็นผู้นำ
7. รู้จักโน้มน้าวจิตใจคน สร้างความร่วมมือร่วมใจ แร้งบันดาลใจและความกระตือรือร้นให้เกิดขึ้นในกลุ่ม

ริจจิโอ (Riggio, 1989, pp.2-3) ได้แบ่งทักษะทางสังคมเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. การแสดงออกทางอารมณ์ (emotional expressivity) หมายถึง ความสามารถในการแสดงออก ในการสื่อสารกับบุคคลอื่นโดยไม่ใช้ถ้อยคำ เป็นการสื่อความทางอารมณ์รวมทั้งการแสดงเจตคติและการแสดงออกระหว่างบุคคล
2. ความไวในการรับรู้อารมณ์ผู้อื่น (emotional sensitivity) หมายถึง ความสามารถในการรับและตีความหมายการสื่อสารที่ไม่ใช่ถ้อยคำของบุคคลอื่น
3. การควบคุมอารมณ์ของตนเอง (emotional control) หมายถึง ความสามารถในการควบคุมและกำกับอารมณ์ รวมถึงการแสดงออกที่ไม่ใช่คำพูดของตนเอง
4. การแสดงออกทางสังคม (social expressivity) หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกโดยใช้ถ้อยคำ และความสามารถในการเข้าร่วมการสนทนากับผู้อื่น
5. ความไวในการรับรู้ทางสังคม (social sensitivity) หมายถึง ความสามารถในการตีความหมายการสื่อสารโดยใช้ถ้อยคำของบุคคลอื่น
6. การควบคุมทางสังคม (social control) หมายถึง ทักษะในการแสดงบทบาททางสังคม และความสามารถในการแสดงตน

โกลแมน (Goleman, 1998, p.27) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของทักษะทางสังคม ดังนี้

1. การมีอิทธิพลเพื่อใช้ในการชักจูง โน้มน้าวใจผู้อื่น (influence)
2. การมีทักษะการสื่อสารเปิดใจกว้างในการรับฟังและสื่อสารโต้ตอบด้วยความชัดเจน (communication)
3. การมีความเป็นผู้นำ สามารถผลักดันและชักนำบุคคลและกลุ่มคนได้ (leadership) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เริ่มต้นหรือดำเนินการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ได้
4. การจัดการกับความขัดแย้ง แก้ปัญหาความไม่ลงรอยกัน (conflict management) ความสามารถสร้างสัมพันธ์ภาพให้แน่นแฟ้น ช่วยและสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ (building bonds)
5. การช่วยเหลือและร่วมมือโดยทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน (collaboration and cooperation)
6. ความสามารถในการทำงานเป็นทีม สร้างสรรค์การทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายของกลุ่ม (team capabilities)

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของทักษะทางสังคม ได้แก่ ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ ทักษะการแก้ไขความขัดแย้ง ทักษะการอยู่ร่วมกัน ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการเป็นผู้นำผู้ตาม ทักษะการเคารพต่อระเบียบวินัยของตนเองและกลุ่ม และทักษะการปฏิบัติตน อยู่ในสังคมร่วมกัน

สำหรับในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาองค์ประกอบของทักษะทางสังคมที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ทักษะการแสวงหาความรู้ คือ ความสามารถในการรับความรู้และข้อมูลเพื่อนำมาสร้างองค์ความรู้ ทักษะการทำงานกลุ่ม คือ ความสามารถในการทำงานรวมกันเป็นกลุ่มได้อย่างราบรื่นและเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ ทักษะการสื่อสาร คือ ความสามารถในการติดต่อเพื่อรับรู้เรื่องราวร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการแก้ไขและหาทางออกของปัญหา และทักษะการเคารพต่อระเบียบวินัยของตนเองและกลุ่ม คือ ความสามารถในการปฏิบัติตนตามระเบียบวินัย

3. ความสำคัญของทักษะทางสังคม

จรรยา คุณมี (2520, หน้า 47) ได้กล่าวไว้ว่าทักษะทางสังคมมีความสำคัญต่อกิจกรรมการเรียนการสอน คือ

1. ทักษะทางสังคม มีผลต่อการส่งเสริมความร่วมมือของนักเรียน (student participation) พัฒนาทักษะและเจตคติที่เป็นพื้นฐานของการเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ

2. ทักษะทางสังคม พัฒนาบรรยากาศแบบประชาธิปไตยในชั้นเรียน (developing a democratic classroom climate)

3. ทักษะทางสังคม มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (developing interpersonal relation)

ประนอม เดชชัย (2521, หน้า 25) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นในการทำกิจกรรมในห้องเรียน คือ ทักษะทางสังคมมีส่วนช่วยในการทำงานกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ ช่วยทำให้ได้รู้จักการอยู่ร่วมกัน อย่างอดทนรู้จักการรับผิดชอบและรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

สรุปได้ว่าทักษะทางสังคมมีความสำคัญ ได้แก่ ส่งเสริมความร่วมมือ พัฒนาประชาธิปไตย สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้สามารถเป็นสมาชิกอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. หลักการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

สิริวรรณ ศรีพหล (2526, หน้า 70) ได้กล่าวว่า การพัฒนาทักษะทางสังคมควรเน้นกิจกรรมการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม กิจกรรมที่ใช้ เช่น การอภิปราย การร่วมกันทำโครงการ การสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การถามคำถาม การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

กิตนา ขมมณี (2534, หน้า 4) ได้เสนอขั้นตอนการฝึกทักษะทางสังคมไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน
2. ขั้นปฏิบัติกิจกรรม เป็นการฝึกตามกิจกรรมที่กำหนด
3. ขั้นอภิปรายและสรุป ส่วนที่ใช้อภิปรายและสรุปสาระสำคัญที่ได้จากการทำกิจกรรม

4. ขั้นวัดและประเมินผล เป็นส่วนที่วัดความเข้าใจจากการฝึก

สุขุมล เกษมสุข (2535, หน้า 16) ได้กล่าวว่า การฝึกให้นักเรียนเกิดทักษะทางสังคม โดยให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการฝึกและมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง สามารถปฏิบัติการฝึกอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นทักษะทางสังคมนั้น ควรมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นจูงใจ การจูงใจจะช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่า มีความต้องการที่จะฝึก และฝึกได้ดี ครูควรแสดงให้เห็นว่าทักษะนั้นๆ มีคุณค่า มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร จะช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไร

2. ขั้นฝึก

2.1 นักเรียนต้องฝึกปฏิบัติทักษะด้วยตนเอง ด้วยการกระทำจริง จึงจะเกิดการเรียนรู้ทักษะนั้นๆ

2.2 นักเรียนต้องเรียนรู้ทักษะอย่างถูกวิธีและถูกขั้นตอน

2.3 นักเรียนต้องฝึกฝนเป็นระยะเวลาานพอสมควร จึงจะพัฒนาได้เป็นขั้นๆ

2.4 นักเรียนต้องฝึกทักษะในสถานการณ์ที่จำเป็นต้องใช้บ่อยๆ และหลายๆ สถานการณ์ เพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

3. ชั้นประเมิน การประเมินผลจะช่วยพัฒนาการฝึกทักษะให้ได้ผลดี จึงควรประเมินผล บ่อยๆ และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลตนเอง ได้ทราบผลการฝึกของตนเองเพื่อปรับปรุงให้การฝึกได้ผลยิ่งขึ้น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548, หน้า 55-56) เสนอหลักการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ดังนี้

1. ออกแบบพฤติกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนศึกษาและปฏิบัติ แล้วนักเรียนสรุปความรู้เอง โดยครูคอยกระตุ้นหรือชี้แนะ

2. เลือกกิจกรรม วิธีการ ความซับซ้อนของเรื่องให้เหมาะสมกับนักเรียน

3. กิจกรรมที่จัดเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมชั้นแรกควรเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนในชั้นสูงขึ้นควรให้กิจกรรมที่มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่า

4. มองภาพของงานให้ตลอดแนวโดยรู้ลักษณะงานเป็นขั้นเป็นตอนชัดเจนใช้เทคนิคหลายแบบเพื่อสร้างความสนใจนักเรียนอยู่ตลอดเวลา

5. จัดกิจกรรมที่เน้นสาระสำคัญต่อเนื่อง ไม่กระโดดข้ามไปข้ามมา

6. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสามารถจัดวางอย่างบูรณาการได้ทุกกลุ่มประสบการณ์

โดยขั้นตอนการจัดกิจกรรม ควรมี 14 ขั้นตอน คือ

1. รับรู้และมองเห็นผลของการกระทำ
2. จำแนกผลของการกระทำได้
3. จัดลำดับคุณภาพของการกระทำ
4. จัดและนำเสนอระดับคุณภาพการกระทำของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม
5. มีทักษะร่วมตัดสินใจเลือกกระทำได้อย่างเป็นเอกฉันท์
6. ภาคภูมิใจในการใช้ระบบคุณค่าอย่างสม่ำเสมอ
7. ร่วมกันวางแผนปฏิบัติงานตลอดแนว
8. ร่วมกันจัดสรรงานตามความถนัด ความสามารถของแต่ละบุคคล
9. ร่วมกันลงมือปฏิบัติตามแผนอย่างเต็มความสามารถด้วยความชื่นชม
10. ร่วมกันตรวจสอบวิพากษ์วิจารณ์และเสนอแนวทางปรับปรุงงาน
11. ร่วมกันเลือกแนวทางปรับปรุงงานที่ดีไปปฏิบัติ
12. ร่วมกันตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน

13. ร่วมกันนำเสนอและเผยแพร่ผลสำเร็จของงานด้วยความภาคภูมิใจ

14. มั่นคงสม่ำเสมอ ชื่นชมภาคภูมิใจในการปฏิบัติการทำงานเพื่อประโยชน์ของสังคม

สรุปได้ว่าหลักการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ประกอบด้วย ชี้แนะ ชื่นชมปฏิบัติกิจกรรม ชื่นชมอภิปรายและสรุป และชื่นวัดและประเมินผล ซึ่งการจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงผู้เรียนหรือยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. การวัดและประเมินผลทักษะทางสังคม

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2549, หน้า 75-80) กล่าวว่าแบบวัดเชิงสถานการณ์นั้นเป็นการจำลอง หรือสร้างเหตุการณ์เรื่องราวต่างๆ ขึ้น แล้วให้บุคคลแสดงความรู้สึกว่าตนเองจะกระทำ หรือมีความเห็นอย่างไรต่อสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น การตอบนั้นอาจจะให้ผู้ตอบเขียน หรือบอกข้อความคิดเห็นของตน หรืออาจจะให้เลือกตัวเลือกที่กำหนดให้ตอบก็ได้

ริกจิโอ (Riggio, 1989, p.842) ได้สร้างแบบสำรวจทักษะทางสังคม (social skills inventory หรือ SSI) ซึ่งเป็นแบบสำรวจที่มีความมุ่งหมายเพื่อใช้ประเมินทักษะพื้นฐานของการสื่อสาร โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ การแสดงออกทางอารมณ์ ความไวในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น การควบคุมอารมณ์ การแสดงออกทางสังคม ความไวในการรับรู้ทางสังคม การควบคุมทางสังคม ซึ่งในแบบสำรวจจะมีข้อคำถามทั้งหมดรวม 90 ข้อ ใช้วัดกับกลุ่มเด็กที่มีอายุ 14 ปี และมีความสามารถในการอ่าน หรือใช้วัดกับกลุ่มเด็กที่เรียนอยู่ในระดับชั้นตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 2 ขึ้นไปโดยใช้ได้ทั้งการทดสอบเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มนั้นแล้วแต่ความสะดวกของผู้ทำการทดสอบในการทดสอบแต่ละครั้งจะใช้เวลา 30-45 นาที

สรุปได้ว่า แบบทดสอบวัดทักษะทางสังคมของพิชิต ฤทธิ์จรูญ เป็นแบบวัดเชิงสถานการณ์เป็นการกำหนดสถานการณ์แล้วให้ผู้ตอบแสดงความรู้สึก ส่วนแบบทดสอบตามแนวทางของริกจิโอ (Riggio) เป็นแบบสำรวจทักษะทางสังคม แบ่งเป็น 6 ด้าน

สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งสร้างแบบทดสอบทักษะทางสังคม ครอบคลุมทักษะทางสังคม จำนวน 5 ทักษะ โดยยึดแนวทางการสร้างแบบทดสอบทักษะทางสังคมของพิชิต ฤทธิ์จรูญและริกจิโอ (Riggio) ชนิดกำหนดสถานการณ์ มี 3 ตัวเลือก โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว คำตอบแต่ละตัวเลือกจะเป็นการแสดงทักษะทางสังคมมากหรือน้อยตามตัวเลือก

6. ชุดฝึกทักษะทางสังคม

ชุดฝึกทักษะทางสังคม เป็นชุดของการเรียน ที่จัดองค์ประกอบอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรม ส่งเสริมทักษะความสามารถของนักเรียนในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน เป็นคุณลักษณะสำคัญที่จะต้องนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งองค์ประกอบของทักษะทาง

สังคมที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีระเบียบวินัย มีความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี และมีความรับผิดชอบ ให้มีทักษะการทำงานร่วมกัน รู้จักการแก้ปัญหา มีเหตุผล ตัดสินใจที่เหมาะสม ช่วยเหลือแบ่งปัน เอื้ออาทร และสมานฉันท์ มีคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และส่งเสริมสนับสนุนให้ปฏิบัติกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ

ชุดฝึกทักษะทางสังคม มีองค์ประกอบตามแนวทางและหลักการจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ ได้แก่ การเปิดประชุมกอง ประกอบด้วย พิธีเปิด (ชักธงขึ้น สวดมนต์สงบนิ่ง ตรวจ แยก) เกมหรือเพลง เรียนตามหลักสูตร การเล่าเรื่องสั้นที่เป็นประโยชน์ และพิธีปิด (นัดหมาย ตรวจ ชักธงลง เลิก)

ชุดฝึกทักษะทางสังคมสามารถส่งเสริมทักษะทางสังคม จำนวน 5 ด้าน ได้แก่

1. ทักษะการแสวงหาความรู้ คือ ความสามารถในการรับความรู้และข้อมูลเพื่อนำมาสร้างองค์ความรู้
2. ทักษะการทำงานกลุ่ม คือ ความสามารถในการทำงานรวมกันเป็นกลุ่มได้อย่างราบรื่น และเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ
3. ทักษะการสื่อสาร คือ ความสามารถในการติดต่อเพื่อรับรู้เรื่องราวร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
4. ทักษะการแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการแก้ไขและหาทางออกของปัญหา
5. ทักษะการเคารพต่อระเบียบวินัยของตนเองและกลุ่ม คือ ความสามารถในการปฏิบัติตามตามระเบียบวินัย

ชุดฝึกทักษะมีคุณค่าในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านทักษะ เพราะสามารถฝึกด้านทักษะได้บ่อยครั้ง ช่วยเสริมความรู้ ถ่ายทอดความรู้ที่สลับซับซ้อน ได้รับความสนใจ ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น สามารถฝึกการตัดสินใจ การแสวงหาความรู้และมีความรับผิดชอบ

ในการสร้างชุดฝึกทักษะทางสังคมใช้หลักจิตวิทยาการศึกษา เกี่ยวกับการตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ส่งเสริมกระบวนการความคิดและการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน

การสร้างชุดฝึกทักษะทางสังคม ประกอบด้วย การกำหนดเนื้อหา หน่วยการสอน ในการสอนแต่ละครั้ง หัวเรื่อง มโนทัศน์และหลักการ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ แบบประเมินผล เลือกและผลิตสื่อการสอนรวมถึงวิธีการที่ใช้ หาประสิทธิภาพชุดฝึกทักษะทางสังคมโดยกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 และนำชุดฝึกทักษะทางสังคมไปใช้จริง โดยองค์ประกอบของชุดฝึกทักษะทางสังคม มีดังนี้ ชื่อชุดฝึก คำชี้แจง จุดประสงค์การเรียนรู้ เวลา อุปกรณ์ เนื้อหา และแบบประเมินผล

การวัดทักษะทางสังคมใช้แบบทดสอบทักษะทางสังคม ครอบคลุมทักษะทางสังคม จำนวน 5 ด้าน การสร้างแบบทดสอบทักษะทางสังคมใช้แนวทางการสร้างแบบทดสอบของพิชิต ฤทธิ์จรูญและริกจิโอ (Riggio) เป็นแบบทดสอบชนิดกำหนดสถานการณ์ มี 3 ตัวเลือก โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว คำตอบแต่ละตัวเลือกจะเป็นการแสดงทักษะทางสังคม มากหรือน้อยตามตัวเลือก

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ไพศาล หวังพานิช (2526, หน้า 89) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกอบรมและจากการสอน

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2529, หน้า 29) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คุณลักษณะ รวมถึงความรู้ความสามารถของบุคคลอันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน หรือ คือมวลประสิทธิภาพทั้งปวงที่บุคคลได้รับจากการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่างๆ ของสมรรถภาพทางสมอง

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2537, หน้า 71) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลที่เกิดจากการสอนหรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งแสดงออกมา 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

ชวาล แพรัตกุล (2539, หน้า 15) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็น ความสำเร็จในด้านความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพทางด้านต่างๆ ของสมอง นั่นคือ ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนควรจะประกอบด้วยสิ่งสำคัญอย่างน้อยสามสิ่ง คือ ความรู้ ทักษะ และ สมรรถภาพของสมองด้านต่างๆ

ภพ เลหาไพบูลย์ (2542, หน้า 387) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้จากที่ไม่เคย กระทำได้หรือกระทำได้น้อยก่อนที่จะมีการเรียนการสอนและเป็นพฤติกรรมที่สามารถวัดได้

กูด (Good, 1973, p.7) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลของ การสะสมความรู้และความสามารถในการเรียนไว้ทุกด้าน

สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถของนักเรียนซึ่งเป็นผล มาจากการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย

2. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เพรสคอตต์ (Prescott, 1961, pp.14-16) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน มีดังนี้

1. องค์ประกอบทางด้านร่างกาย ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโตของร่างกาย สุขภาพทางกาย ข้อบกพร่องทางร่างกายและบุคลิกท่าทาง
2. องค์ประกอบทางความรัก ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบิดามารดา ความสัมพันธ์ของบิดามารดากับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างลูกๆ ด้วยกัน และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกทั้งหมดในครอบครัว
3. องค์ประกอบทางวัฒนธรรมและสังคม ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของครอบครัว สภาพแวดล้อมทางบ้าน การอบรมทางบ้านและฐานะทางบ้าน
4. องค์ประกอบทางความสัมพันธ์ในเพื่อนวัยเดียวกัน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับเพื่อนวัยเดียวกัน ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน
5. องค์ประกอบทางการพัฒนาแห่งตน ได้แก่ สติปัญญา ความสนใจ เจตคติของนักเรียน
6. องค์ประกอบทางการปรับตัว ได้แก่ ปัญหาการปรับตัว และการแสดงออกทางอารมณ์

สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประกอบด้วยด้านตัวนักเรียน ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ ความสนใจ การพัฒนาตน และการปรับตัว ด้านสังคมและสภาพแวดล้อม ได้แก่ สังคม วัฒนธรรม ความรักความอบอุ่น ความสัมพันธ์กับเพื่อน ด้านตัวครู ได้แก่ คุณภาพของครู ระบบบริหาร ซึ่งด้านตัวครูจะมีผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ลัวัน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2531, หน้า 146) ได้กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบที่วัดความรู้ของนักเรียนที่ได้เรียนไปแล้ว ซึ่งมักจะเป็นคำถามให้นักเรียนตอบด้วยกระดาษและดินสอกับให้นักเรียนปฏิบัติจริง

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2540, หน้า 28) ได้กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นแบบทดสอบวัดความรู้เชิงวิชาการ มักใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เน้นวัดความรู้ความสามารถจากการเรียนรู้ในอดีต หรือสภาพปัจจุบันของแต่ละคน

สมนึก ภัททิยชนี (2546, หน้า 73) ได้กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ หมายถึงแบบทดสอบที่วัดสมรรถภาพสมองด้านต่างๆ ที่นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านมาแล้ว

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2549, หน้า 213) ได้กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดสมรรถภาพด้านสมองมี 2 ประเภท คือ

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เฉพาะกลุ่มที่ครูสอน ซึ่งใช้กันทั่วไปในโรงเรียนทำให้ครูสามารถวัดได้ตรงจุดมุ่งหมายเพราะ ผู้สอนเป็นผู้ออกข้อสอบเอง

2. แบบทดสอบมาตรฐาน เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนทั่วไป เป็นแบบทดสอบที่ได้หาคูณภาพมาแล้ว มีมาตรฐานในการดำเนินการสอบและมาตรฐานในการแปลความหมายของคะแนนซึ่งมีข้อดีคือคุณภาพของแบบทดสอบเป็นที่เชื่อถือได้ ทำให้สามารถนำผลไปเปรียบเทียบได้กว้างขวางกว่า

สรุปได้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ หรือสมรรถภาพด้านสมองที่นักเรียนได้เรียนรู้มาแล้ว

4. การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ชวาล แพรัตกุล (2539, หน้า 100-109) ได้กล่าวว่า แบบทดสอบที่ดีมีลักษณะ ดังนี้

1. แบบทดสอบที่ดีต้องเที่ยงตรง (**validity**) คุณลักษณะข้อนี้จัดว่ามีความสำคัญเป็น ยอดของคุณลักษณะอื่นๆ เป็นที่ปรารถนาของเครื่องมือวัดทั้งหลาย และของแบบทดสอบทั้งปวง สมควรที่เราจะได้ทราบทั้งความหมาย ชนิด และวิธีหาเอาไว้ด้วย เพื่อจะได้ใช้เป็นเกณฑ์ สำหรับตีราคาคุณค่าของแบบทดสอบต่างๆ ได้ถูกต้อง

2. แบบทดสอบที่ดีต้องยุติธรรม (**fair**) คือ โจทย์ข้อคำถามทั้งหลาย ไม่มีช่องแฉ ให้เด็กฉลาดใช้ไหวพริบเลือกคำตอบที่ถูกต้อง ไม่เปิดโอกาสให้เด็กเกียจคร้านที่ดูตำราแต่ลวกๆ ตอบได้ดี ไม่ช่วยให้เด็กโชคดีเดาเก่งข้อสอบได้ ไม่มีทางให้เด็กพราง หรือปิดบังความบกพร่อง ของตนไว้อยู่ และไม่ลำเอียงต่อเด็กกลุ่มใดประเภทใดโดยเฉพาะ

3. แบบทดสอบที่ดีต้องถามลึก (**searching**) คือ ข้อคำถามแบบทดสอบนั้นจะต้อง ไม่ถามแค่เพียงความรู้ ความจำ ตามตำรา แต่จะถามให้เด็กนำความรู้จากตำราไปวิเคราะห์ไป ขยาย และนำไปใช้ เป็นต้น นับว่าเป็นคำถามที่ทำให้เด็กต้องใช้สมองคิดค้น จึงจะตอบได้

4. แบบทดสอบที่ดีต้องยั่วเป็นเยี่ยงอย่าง (**exemplary**) คือ ข้อคำถามนั้น มีลักษณะท้าทายชวนให้เด็กคิด และประพฤติปฏิบัติไปตามนั้นๆ

5. แบบทดสอบที่ดีต้องจำเพาะเจาะจง (**definite**) คือ เด็กอ่านคำถามแล้วต้อง เข้าใจแจ่มแจ้งว่าครุถามอะไร หรือให้คิดให้ทำอะไร

6. แบบทดสอบที่ดีต้องเป็นปรนัย (**objectivity**) ตรงนี้ คำว่า ปรนัย หมายถึง คุณลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ความแจ่มชัดในความหมายของคำถาม 2) ความแจ่มชัดในวิธี ตรงหรือมาตรฐานการให้คะแนน และ 3) ความแจ่มชัดในการแปลความหมายของคะแนน นั้นๆ

7. แบบทดสอบที่ดีต้องมีประสิทธิภาพ (efficiency) คือ สามารถให้คะแนนที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้มากที่สุด ภายในเวลาและแรงงาน แรงแงเงินที่น้อยที่สุดด้วย

8. แบบทดสอบที่ดีต้องยากพอเหมาะ (difficulty) คือ ในข้อสอบที่ดีเราต้องการคำถามที่มีเด็กตอบถูกบ้างผิดบ้าง ฉะนั้น ข้อที่ยากและง่ายที่สุด จึงไม่มีประโยชน์ เพราะเด็กพร้อมใจกันทำผิดหมดหรือถูกหมดทั้งชั้น กลายเป็นทุกคนไม่ได้คะแนนหรือทุกคนได้คะแนนขึ้นลงพร้อมๆ กันหมด เราเลยไม่รู้ว่ามีใครเก่งกว่ากันแน่

9. แบบทดสอบที่ดีต้องมีอำนาจจำแนก (discrimination) คือ สามารถเลือกเด็กออกเป็นประเภทๆ ได้ทุกชั้นทุกระดับ อย่างถ่วงถ่วงและครบถ้วน ตั้งแต่อ่อนสุดจนถึงเก่งสุด

10. แบบทดสอบที่ดีต้องเชื่อมั่นได้ (reliability) คือ ข้อสอบนั้น สามารถให้คะแนนคงที่แน่นอน ไม่แปรผันสลับปลับ

คาริน, และซันด์ (Carin, & Sund, 1975, pp.119-121) ได้กล่าวว่า การจำแนกประเภทคำถามตามวัตถุประสงค์ทางการศึกษา เพื่อสะดวกในการเขียนคำถามและต่อมาได้จัดเป็นสารบบจำแนกวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของบลูม (Bloom's taxonomy of educational objectives) บลูม (Bloom) ได้แบ่งวัตถุประสงค์ทางการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านเจตพิสัย และด้านทักษะพิสัย สำหรับด้านพุทธิพิสัยเป็นวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่เกี่ยวกับความรู้ความคิด เป็นความสามารถทางสติปัญญา ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 6 ชั้น เรียงลำดับจากชั้นต่ำไปชั้นสูง ได้แก่ ความรู้ (knowledge) ความเข้าใจ (comprehension) การนำไปใช้ (application) การวิเคราะห์ (analysis) การสังเคราะห์ (synthesis) และการประเมินค่า (evaluation)

แอนเดอร์เซน, และคูตนิค (Andersen, & Koutnik, 1972, pp.94-107) ได้กล่าวว่า คำถามตามรูปแบบของบลูม (Bloom) 6 ประเภท มีดังนี้

1. คำถามความรู้ เป็นคำถามที่ให้นักเรียนระลึกถึงข้อมูลต่างๆ ความรู้จำแนกออกเป็นชั้นย่อยๆ เรียงจากที่ซับซ้อนน้อยที่สุดไปหาซับซ้อนมากที่สุด ได้แก่ ความรู้ในเรื่องเฉพาะ ความรู้ในเรื่องวิธีการจัดกระทำเฉพาะเรื่อง และความรู้เรื่องที่เป็นสากลและนามธรรมในสาขาต่างๆ

2. คำถามความเข้าใจ เป็นคำถามที่ต้องการให้นักเรียนสื่อความหมาย อธิบายแนวคิด หาความสัมพันธ์ และขยายความให้ได้ความหมาย มุ่งให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมตอบสนอง 3 แบบ คือ การแปลความ การตีความ และการขยายความ

3. คำถามการนำไปใช้ เป็นคำถามที่ต้องการวัดความสามารถของนักเรียนในการแก้ปัญหาใหม่ในสถานการณ์ใหม่ การนำไปใช้ของความรู้และความเข้าใจจะต้องเป็นไปโดยไม่ต้องมีการแนะนำจากภายนอก นักเรียนจะต้องนึกถึงหลักการที่เกี่ยวข้องและเลือกวิธีการที่ถูกต้องเพื่อไปใช้แก้ปัญหา

4. คำถามการวิเคราะห์ เป็นคำถามที่ต้องการวัดความสามารถของนักเรียนในการแยกแยะปัญหาหรือแนวคิดออกเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ แล้วสามารถบอกความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น การวิเคราะห์องค์ประกอบมี 3 แบบ คือ การวิเคราะห์ให้ได้หน่วยย่อย การวิเคราะห์เนื้อหาความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์เนื้อหาหลัก

5. คำถามการสังเคราะห์ เป็นคำถามที่ต้องการวัดความสามารถของนักเรียนในการรวบรวมหน่วยย่อยเข้าด้วยกัน กลายเป็นสิ่งใหม่ เป็นการผสมผสานส่วนย่อยจนได้ สิ่งใหม่ โดยการใช้ความคิดริเริ่มและความคิดสร้างสรรค์ การสังเคราะห์มี 3 ประเภท ได้แก่ การสังเคราะห์ให้ได้ผลเฉพาะเรื่อง การสังเคราะห์ให้ได้แผนงานหรือแผนปฏิบัติการ และการสังเคราะห์ให้ได้นามธรรมที่สูงขึ้น

6. คำถามการประเมินค่า เป็นคำถามที่ต้องการให้นักเรียนได้ประเมินค่าแนวความคิด ผลงาน คำตอบ วิธีการ หรือเนื้อหา นักเรียนต้องใช้เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดหรือที่ตั้งเกณฑ์ขึ้นเองเพื่อบอกความถูกต้อง ประสิทธิภาพ ความพึงพอใจ การตัดสินใจ อาจทำได้เชิงตัวเลขหรือเชิงบรรยายก็ได้

สรุปได้ว่า การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต้องคำนึงถึงหลักในการสร้างแบบทดสอบที่ดี ได้แก่ เที่ยงตรง (validity) ยุติธรรม (fair) ถามลึก (searching) ยั่วเย เป็นเยี่ยงอย่าง (exemplary) จำเพาะเจาะจง (definite) ปรนัย (objectivity) มีประสิทธิภาพ (efficiency) ยากพอเหมาะ (difficulty) มีอำนาจจำแนก (discrimination) และ เชื่อมั่นได้ (reliability) โดยการสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ความคิดทางสติปัญญา แบ่งออกได้เป็น 6 ชั้น ได้แก่ ความรู้ (knowledge) ความเข้าใจ (comprehension) การนำไปใช้ (application) การวิเคราะห์ (analysis) การสังเคราะห์ (synthesis) และการประเมินค่า (evaluation)

สำหรับในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยคำนึงถึงหลักการสร้างแบบทดสอบที่ดีและจำแนกแบบทดสอบออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความเข้าใจ ด้านการนำไปใช้ ด้านการวิเคราะห์ ด้านการสังเคราะห์ และด้านการประเมินค่า

ความพึงพอใจ

1. ความหมายของความพึงพอใจ

นักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ ดังนี้

มอร์ส (Morse, 1955, p.27) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถถอดความเครียดของผู้ที่ทำงานให้ลดน้อยลง ถ้าเกิดความเครียดมากจะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน และความเครียดนี้มีผลมาจากความต้องการของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มี

ความต้องการมากจะเกิดปฏิกิริยาเรียกร้องหาวิธีตอบสนองความเครียดก็จะลดน้อยลงหรือหมดไป ความพึงพอใจก็จะมากขึ้น

วรูม (Vroom, 1964, p.328) ได้กล่าวว่า ทักษะคติ และความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งสามารถใช้แทนกันได้ เพราะทั้งสองคำนี้ หมายถึง ผลที่ได้จากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งนั้น ทักษะคติด้านบวกจะแสดงให้เห็นสภาพความพึงพอใจในสิ่งนั้น และทักษะคติด้านลบจะแสดงให้เห็นสภาพความไม่พึงพอใจในสิ่งนั้นๆ

วอลเลอร์สแตน (Wallerstein, 1971, p.256) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย เป็นกระบวนการทางจิตวิทยา ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนแต่สามารถคาดคะเนได้ว่ามีหรือไม่มีจากการสังเกตพฤติกรรมของคนเท่านั้น การที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจจะต้องศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุของความพึงพอใจนั้น

กู๊ด (Good, 1973, p.161) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพหรือระดับความพึงพอใจที่เป็นผลมาจากความสนใจและเจตคติของบุคคลที่มีต่องาน

แอปเปิลไวท์ (Applewhite, 1996, p.8) มีความเห็นว่า ความพึงพอใจเป็นเรื่องของบุคคลโดยเห็นว่า ความพึงพอใจในการทำงานมีความหมายรวมถึงการยอมรับในสภาพแวดล้อมทางกายภาพของที่ทำงานด้วย เช่น การมีความสุขกับการทำงานที่มีเพื่อนร่วมงานที่เข้ากันได้ การมีเจตคติที่ดีต่องาน และความพึงพอใจเกี่ยวกับรายได้

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติต่อการปฏิบัติกิจกรรมตามเป้าหมายจนประสบผลสำเร็จ

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

เฮอ์เบอร์ก (Herzberg, 1959, pp.113-115) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีที่เป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ เรียกว่า The motivation hygiene theory ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยกระตุ้น (motivation actors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับการงานซึ่งมีผลก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น ความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงาน ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน

2. ปัจจัยค้ำจุน (hygiene factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงานและมีหน้าที่ให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น เงินเดือน โอกาสที่จะก้าวหน้าในอนาคต สถานะของอาชีพ สภาพการทำงาน เป็นต้น

แมคเกรเกอร์ (McGregor, 1960, pp.33-58) ได้ศึกษาธรรมชาติของมนุษย์และได้อธิบายลักษณะของมนุษย์ว่ามี 2 ประเภท คือ

1. คนประเภทเอ็กซ์ (X) มีลักษณะ ดังต่อไปนี้
 - 1.1 มีสัญชาติญาณที่จะหลีกเลี่ยงการทำงานทุกอย่างเท่าที่จะทำได้
 - 1.2 มีความรับผิดชอบน้อย
 - 1.3 ชอบให้สั่งการ
 - 1.4 ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปรับปรุงองค์กร
 - 1.5 ปรารถนาให้ตอบสนองความต้องการด้านร่างกายและความปลอดภัย
2. คนประเภทวาย (Y) มีลักษณะ ดังต่อไปนี้
 - 2.1 ชอบทำงาน เห็นว่าการทำงานเป็นของสนุก เหมือนการเล่นหรือพักผ่อน
 - 2.2 มีความรับผิดชอบในการทำงาน
 - 2.3 มีความทะเยอทะยานและกระตือรือร้น
 - 2.4 สั่งการตนเอง และสามารถควบคุมตนเองได้
 - 2.5 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปรับปรุงและองค์การพัฒนารูปแบบการทำงาน
 - 2.6 ปรารถนาด้านเกียรติยศ ชื่อเสียง ความสมหวังในชีวิต

มาสโลว์ (Maslow, 1970, pp.69-80) ได้เสนอทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการ (hierarchy of needs) นับว่าเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ซึ่งตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า “มนุษย์เรามีความต้องการอยู่เสมอไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองหรือพึงพอใจอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ความต้องการสิ่งอื่นๆ ก็จะเกิดขึ้นมาอีก ความต้องการของคนเราอาจจะซ้ำซ้อนกัน ความต้องการอย่างหนึ่งอาจยังไม่ทั้งหมดไป ความต้องการอีกอย่างหนึ่งอาจเกิดขึ้นได้” ความต้องการของมนุษย์มีลำดับขั้น ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เน้นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร อากาศ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อน ความต้องการทางเพศ
2. ความต้องการปลอดภัย (safety needs) ความมั่นคงในชีวิตทั้งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และอนาคต ความเจริญก้าวหน้า อบอุ่นใจ
3. ความต้องการทางสังคม (social needs) เป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อการเกิดพฤติกรรม ต้องการให้สังคมยอมรับตนเองเข้าเป็นสมาชิก ต้องการความเป็นมิตร ความรักจากเพื่อนร่วมงาน
4. ความต้องการมีฐานะ (esteem needs) มีความอยากเด่นในสังคม มีชื่อเสียง อยากให้บุคคลยกย่องสรรเสริญตนเอง อยากมีความเป็นอิสระเสรีภาพ
5. ความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จในชีวิต (self-actualization needs) เป็นความต้องการในระดับสูง อยากให้ตนเองประสบความสำเร็จทุกอย่างในชีวิต ซึ่งเป็นไปได้ยาก

สก๊อตต์ (Scott, 1970, p.124) ได้กล่าวว่า ความคิดในเรื่องการจูงใจให้เกิดความพึงพอใจต่อการทำงานที่จะให้ผลในเชิงปฏิบัติ มีลักษณะดังนี้

1. งานควรมีส่วนสัมพันธ์กับความปรารถนาส่วนตัวและมีความหมายสำหรับผู้ทำ
2. งานนั้นต้องมีการวางแผนและวัดความสำเร็จได้ โดยใช้ระบบการทำงาน และการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้ได้ผลในการสร้างสิ่งจูงใจภายในเป้าหมายของงาน จะต้องมิลักษณะดังนี้

3.1 คนทำงานมีส่วนในการตั้งเป้าหมาย

3.2 ผู้ปฏิบัติได้รับทราบผลสำเร็จในการทำงานโดยตรง

3.3 งานนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้

สรุปได้ว่าความพึงพอใจเกิดจากความต้องการของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการด้านร่างกาย ด้านความปลอดภัย ด้านสังคม ความมีฐานะและความสำเร็จในชีวิต ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนถ้าต้องการให้เกิดความพึงพอใจกับผู้เรียน ต้องคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจตามวัยของผู้เรียน แล้ววางแผนจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ

3. ความสำคัญของความพึงพอใจ

บลูม (Bloom, 1976, pp.72-74) ได้กล่าวว่า ถ้าสามารถจัดให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมตามที่ตนต้องการ ก็จะสามารถคาดหวังได้แน่นอนว่านักเรียนทุกคนได้เตรียมใจสำหรับกิจกรรมที่ตนเองเลือกนั้นด้วยความกระตือรือร้น พร้อมทั้งความมั่นใจ เราสามารถสังเกตเห็นความแตกต่างของความพร้อมทางด้านจิตใจได้ชัดเจน จากการปฏิบัติของนักเรียนต่องาน ที่เป็นวิชาบังคับกับวิชาเลือก หรือจากสิ่งนอกโรงเรียนที่นักเรียนอยากเรียน เช่น เกม ดนตรีบางชนิด การขับรถยนต์ หรืออะไรบางอย่างที่นักเรียนอาสาสมัคร และตัดสินใจโดยเสรี ในการเรียนมีความกระตือรือร้น มีความพึงพอใจและมีความสนใจเมื่อเริ่มเรียนจะให้นักเรียนเรียนได้รวดเร็วและประสบความสำเร็จสูง

สรุปได้ว่า ความสำคัญของความพึงพอใจ จะส่งผลต่อบุคคล ต่องานและต่อองค์กร โดยทำให้บุคคลมีความเอาใจใส่ต่องาน กระตือรือร้น เสียสละ สามัคคี รับผิดชอบ มีคุณธรรม ประสบผลสำเร็จได้รวดเร็ว และทำให้องค์กรเกิดการพัฒนาก้าวหน้า

4. การวัดความพึงพอใจ

เมื่อเปรียบเทียบกับการวัดด้านอื่น ๆ ความพึงพอใจเป็นมโนภาพที่วัดได้ยาก ดังนั้นการสร้างเครื่องมือวัดที่มีคุณภาพที่จะกระตุ้นให้ได้มากซึ่งความรู้สึกที่แท้จริงนั้นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบขั้นตอน ดังนี้

โยธิน คັນสนุท (2530, หน้า 66-71) ได้กล่าวว่า เครื่องมือวัดความพึงพอใจวิธีที่ง่ายที่สุดก็คือ การถาม ซึ่งการศึกษาในระยะหลังๆ ที่ต้องมีผู้บอกข้อมูลจำนวนมากๆ มักใช้แบบสอบถามที่ใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบของลิเคิร์ต (Likert) ประกอบด้วย ชุดของคำถามและมีตัวเลือก 5 ตัว สำหรับเลือกตอบ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และคะแนนความพึงพอใจนั้นสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่า บุคคลมีความพึงพอใจในด้านใดสูงและด้านใดต่ำ โดยใช้วิธีการทางสถิติ ซึ่งหากต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับองค์กร ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้แบบสอบถามที่มีข้อคำถามหลายข้อ เพื่อจะได้ครอบคลุมลักษณะต่างๆ ของงานทุกๆ ด้านขององค์กร และนอกจากการใช้แบบสอบถามแล้วอาจใช้วิธีการเขียนตอบแบบเสรีได้เช่นกัน

ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 66-67) ได้กล่าวว่า เครื่องมือที่จะนำมาวัดความรู้สึกของบุคคล จะมีความเป็นปรนัย สะดวกในการสร้างและการนำไปใช้วัด และได้รับความนิยมก็คือ แบบสอบถาม ซึ่งสามารถสร้างได้ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. การสร้างแบบเทอร์สโตน (Thurstone) เป็นลักษณะมีข้อความให้อ่านแล้วผู้ตอบแสดงความคิดเห็นว่า มีความคิดเห็นเชิงบวก กลางหรือมีความเห็นเชิงลบโดยไม่มีตัวเลข
2. การสร้างแบบลิเคิร์ต (Likert) มีลักษณะเป็นข้อความที่แสดงความรู้สึก ซึ่งมีลักษณะทางบวก ทางลบ หรือผสมกันก็ได้ โดยกำหนดค่าเป็นเชิงปริมาณในรูปของตัวเลข
3. การสร้างแบบออสกู๊ด (Osgood) มีลักษณะเป็นข้อความ โดยพิจารณาร่วมกับคำตอบซึ่งเป็นคุณศัพท์ แล้วตอบพิจารณาว่าความรู้สึกของผู้ตอบโน้มเอียงไปทางใด

สมนึก ภัททิยชนี (2546, หน้า 37-41) ได้กล่าวว่าแบบสอบถามเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ยอมรับกันมาก เพราะเป็นวิธีการที่สะดวกที่สุดและสามารถวัดได้อย่างกว้างขวางแบบสอบถามส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของคำถามเป็นชุดๆ โดยมีคำถามเป็นตัวกระตุ้นเร่งเร้า ให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา ถือว่าเป็นเครื่องมือที่นิยมใช้วัดทางด้านจิตพิสัย (affective domain)

แบบสอบถามมีหลายชนิด แต่ละชนิดจะมีโครงสร้างหรือส่วนประกอบของแบบสอบถามที่สำคัญ 3 ส่วน ได้แก่

1. คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม ส่วนแรกของการสอบถามจะเป็น คำชี้แจงโดยระบุจุดมุ่งหมายและความสำคัญที่ให้ตอบแบบสอบถาม คำอธิบายลักษณะของแบบสอบถาม และวิธีตอบพร้อมยกตัวอย่างประกอบ และตอนสุดท้ายของคำชี้แจงควรกล่าวขอขอบคุณล่วงหน้าพร้อมระบุชื่อเจ้าของแบบสอบถามทุกครั้ง
2. สถานภาพทั่วไป ในส่วนนี้จะป็นรายละเอียดส่วนตัวของผู้ตอบ เช่น อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ

3. ข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมที่จะวัด ซึ่งอาจแยกเป็นพฤติกรรมย่อยๆ แล้วสร้างข้อคำถามวัดพฤติกรรมย่อยนั้นๆ ในส่วนนี้อาจจะเป็นแบบสอบถามชนิดรูปแบบเดียวหรือหลายรูปแบบก็ได้

หลักการสร้างแบบสอบถาม มีดังนี้

1. ระบุจุดมุ่งหมายของแบบสอบถาม ผู้สร้างแบบสอบถามต้องระบุจุดมุ่งหมายของแบบสอบถามให้ชัดเจนว่าจะนำแบบสอบถามไปใช้ในเรื่องใด เช่น เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลของการวิจัย หรือใช้เป็นเครื่องมือประเมิน

2. กำหนดประเด็นหลัก หรือพฤติกรรมที่จะวัดให้ครบถ้วนครอบคลุมว่าจะมีประเด็นอะไรบ้าง ซึ่งสิ่งที่จะช่วยให้สร้างสามารถกำหนดประเด็นหลักได้ถูกต้อง ครบถ้วนครอบคลุมนั้น ผู้สร้างจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในสาระ หรือทฤษฎี หรือโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการวัด แล้วจำแนกออกเป็นประเด็นย่อยๆ

3. กำหนดชนิด หรือรูปแบบของแบบสอบถาม โดยเลือกให้เหมาะสมกับเรื่องที่จะวัด และลักษณะของกลุ่มผู้ตอบ

4. กำหนดข้อคำถาม โดยอาจจะกำหนดในเบื้องต้นว่าการสอบถามมีความยาวมากน้อยเพียงใด และคลุมประเด็นหลัก ประเด็นย่อยอย่างไรบ้าง โดยกำหนดสัดส่วน หรือน้ำหนักของแต่ละประเด็นซึ่งขึ้นอยู่กับแบบสอบถามว่ามีจุดเน้นในเรื่องอะไร มากน้อยเพียงใด แบบสอบถามควรมีจำนวนพอเหมาะไม่มากหรือน้อยจุดเกินไป

5. สร้างข้อคำถามตามจุดมุ่งหมาย ชนิดหรือรูปแบบจำนวนข้อในประเด็นต่างๆ ที่กำหนดไว้ตามโครงสร้างของแบบสอบถาม

6. ตรวจสอบ แก้ไข ปรับปรุง แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนแรกตรวจสอบโดยผู้สร้างแบบสอบถามเอง เป็นการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงคำถามตลอดจนเรียงลำดับข้อกระทงความจนเป็นที่พอใจ ตอนที่สอง ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการ

7. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ ควรนำไปทดลองกับกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนหรือใกล้เคียงกับกลุ่มที่จะไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง เพียงจำนวนหนึ่ง

8. วิเคราะห์แบบสอบถาม โดยนำผลจากการทดสอบมาวิเคราะห์เพื่อหาคุณภาพและปรับปรุงแบบสอบถามในส่วนที่ยังบกพร่อง ซึ่งในขั้นนี้หากแบบสอบถามยังไม่มีคุณภาพเมื่อปรับปรุงแล้วควรนำมาทดลอง วิเคราะห์ และปรับปรุง จนกระทั่งได้แบบสอบถามที่มีคุณภาพจึงนำไปใช้จริง

แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เป็นเครื่องมือที่ครูใช้ประเมินนักเรียน และนักเรียนใช้ในการประเมินหรือพิจารณาตนเองหรือสิ่งอื่นๆ ใช้ทั้งในการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมทักษะต่างๆ และพฤติกรรมด้านจิตพิสัย เช่น เจตคติ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ความสนใจ มุ่งให้ผู้ตอบประเมินข้อความที่ถามออกมาเป็นระดับเพียงคำตอบเดียวจากมาตราส่วนประมาณค่าที่มีระดับความเข้มตั้งแต่ 3 ระดับขึ้นไป

สรุปได้ว่า การวัดความพึงพอใจ ควรเลือกใช้แบบสอบถาม เพราะสามารถวัดด้านจิตพิสัยได้และสะดวกในการใช้ โดยแบบสอบถามประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ คำชี้แจง ข้อมูลสถานภาพ และข้อความพฤติกรรม โดยหลักการสร้างแบบสอบถามต้องระบุจุดมุ่งหมาย กำหนดประเด็นหลัก รูปแบบ ข้อคำถาม สร้างตามจุดมุ่งหมาย ตรวจสอบ แก้ไข ปรับปรุง ทดลองใช้ และหาคคุณภาพ

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการวัดความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยชุดฝึกทักษะทางสังคมโดยใช้กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จึงเลือกใช้แบบสอบถามความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนด้วยชุดฝึกทักษะทางสังคมโดยใช้กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สมชาย แสงถนอม (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีทัศนคติต่อการเรียนกิจกรรมลูกเสือเนตรนารีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสงขลาสุทธศรีราษฎร์ จังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2539 ที่มีคะแนนทัศนคติต่อการเรียนกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารีต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 ลงมา จำนวน 20 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 ที่ได้รับการทดลองโดยใช้การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและกลุ่มทดลองที่ 2 ที่ได้รับการทดลองโดยใช้การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม กลุ่มละ 10 คน โดยมีชายและหญิง กลุ่มละเท่าๆ กัน ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีทัศนคติต่อการเรียนกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารีดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมีทัศนคติต่อการเรียนกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารีดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมีทัศนคติต่อการเรียนกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารีไม่แตกต่างกันภายหลังการทดลอง

อนุวัฒน์ โพธิ์คง (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เรื่อง ลูกเสือสำรอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอนที่สร้างและพัฒนาขึ้นทั้ง 6 ชุด มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85 คือ 85.00/89.00, 85.25/89.66,

84.66/83.00, 88.83/92.00, 85.83/89.33 และ 86.08/84.33 มีเพียงคะแนนการทดสอบ หลังเรียนหน่วยที่ 17 ที่สูงกว่าเกณฑ์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วย ชุดการสอนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนชอบการเรียนด้วย ชุดการสอนในระดับมาก

ยุพิน ตุ่มโหมด (2546, หน้า 94-96) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผล การเสริมสร้างความรู้และทักษะทางสังคมระหว่างการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการใช้ สื่อสิ่งพิมพ์แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนภัทรทฤษฎาวิทยา จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า

1. การใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สามารถเสริมสร้างความรู้และทักษะทางสังคม แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และการสื่อสาร ด้านการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดได้

2. การใช้สื่อสิ่งพิมพ์สามารถเสริมสร้างความรู้และทักษะทางสังคมแก่นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์และ การสื่อสาร ด้านการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด

3. การใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ และการเรียนในชั้นเรียนปกติ ให้ผลในการเสริมสร้างความรู้และทักษะทางสังคมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทั้งใน ภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสาร ด้านการตัดสินใจ และ การแก้ปัญหาและการแก้ไขปัญหา ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการใช้สื่อสิ่งพิมพ์มีค่าเฉลี่ย คะแนนความรู้เกี่ยวกับทักษะทางสังคมและทักษะทางสังคมสูงกว่าการเรียนในชั้นเรียนปกติ ส่วนการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการใช้สื่อสิ่งพิมพ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับ ทักษะทางสังคมและทักษะทางสังคมไม่แตกต่างกัน

ปนัดดา มณีจักร (2547, หน้า 79-80) ได้ศึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วยการ แนะแนวชีวิตและสังคมเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนวมินทราชูทิศ พายัพ จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 25 คน ผลการวิจัยพบว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนด้วยการแนแนวชีวิตและสังคมเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม นักเรียน มีทักษะทางสังคมโดยรวมและทักษะทางสังคมรายด้าน ได้แก่ ทักษะทางสังคม ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการปรับตัวทางสังคม และด้านการยอมรับตนเองและผู้อื่นสูงขึ้นกว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โกวิท โภชิสาร (2548, หน้า 65-67) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดฝึกทักษะทางสังคม โดยใช้กระบวนการลูกเสือ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/3 ที่เรียนลูกเสือ-เนตรนารีสามัญ โรงเรียนเมืองร้อยเอ็ด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ปีการศึกษา 2546 ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุดฝึกทักษะทางสังคม โดยใช้กระบวนการลูกเสือ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.25/84.80
2. นักเรียนมีพฤติกรรมทักษะทางสังคม หลังการใช้ชุดฝึกทักษะทางสังคมโดยใช้กระบวนการลูกเสือ พบว่า นักเรียนมีทักษะด้านความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความมีวินัยในตนเอง ด้านช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการบังคับตนเอง และด้านการเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ตามลำดับ
3. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมด้วยชุดฝึกทักษะทางสังคมโดยใช้กระบวนการลูกเสือมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองเพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมด้วยชุดฝึกทักษะทางสังคมโดยใช้กระบวนการลูกเสือมีคะแนนทักษะทางสังคมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
5. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมตามชุดฝึกทักษะทางสังคมโดยใช้กระบวนการลูกเสือ มีความพึงพอใจโดยรวมและเป็นรายชื่อทุกชื่ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดสูงสุด คือ ทุกกิจกรรมได้ทำงานเป็นระบบหมู่ รองลงมา คือ กิจกรรมช่วยฝึกความมีวินัยในตนเอง กิจกรรมช่วยฝึกความรับผิดชอบ ตามลำดับ

อารี วัชรเวียงชัย (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้แบบชิปปากับแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางกะทิง (พิศิษฐ์วิทยาคาร) และโรงเรียนวัดโพธิ์ (แจ่มวิทยาคาร) จำนวน 38 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลังการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้แบบชิปปา สูงกว่ากลุ่มที่จัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้แบบชิปปามีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

2. ทักษะทางสังคมหลังการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่ากลุ่มที่จัดการเรียนรู้แบบซิปปา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้แบบซิปปา

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ฟาร์นคิส (Francis, 2002, p.538) ได้สำรวจผลกระทบของการเข้าร่วมในองค์การเยาวชนที่มีต่อความเป็นผู้นำ และทักษะในการดำรงชีวิตของเยาวชนโดยวิธีการวัดการพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิตและความเป็นผู้นำ ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนจากการตอบแบบสอบถามอยู่ในเกณฑ์ปานกลางถึงดีมาก ยกเว้น 1 ข้อ คือ การตัดสินใจได้อย่างเด็ดขาด ซึ่งในผู้เข้าร่วมมีพัฒนาการค่อนข้างน้อย ในส่วนของการวิเคราะห์แบบสอบถาม เป็นรายชื่อพบว่าลักษณะความเป็นผู้นำและทักษะในการดำรงชีวิต 3 ประการ มีค่าคะแนนสูงที่สุด คือ การมีมิตรภาพ การปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ และการให้เกียรติผู้อื่น ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การมีไหวพริบ การใช้ความคิดไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล และการตัดสินใจได้อย่างเด็ดขาด

ฟาร์คาส (Farkas, 2002, pp.1243-A) ได้ศึกษาผลของวิธีการสอนแบบปกติและการสอนโดยใช้ชุดการสอนที่มีต่อการเรียนรู้ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติ การเอาใจใส่ในการเรียนและความสามารถในการแปลความหมายของนักเรียนชั้นปีที่ 7 ผลการศึกษาพบว่า ในด้านผลสัมฤทธิ์ชุดการสอนที่มีสื่อหลากหลายทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแปลความหมายดีขึ้น

ลีฟท์ , และคนอื่นๆ (Leaf, et al, 2009, pp.275-289) ได้ศึกษาการเพิ่มพูนทักษะทางสังคมและการสนับสนุนพฤติกรรมทางสังคมสำหรับการวิเคราะห์เด็กสามคนที่มีความเพ้อฝันโดยการใช้ชุดการสอน พบว่า ผลการประเมินการสอนกระบวนการโต้ตอบสำหรับทักษะทางสังคม ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการเล่น ทักษะทางอารมณ์ และทักษะการตัดสินใจ ระหว่างความร่วมมือทั้งสามคนในการวิเคราะห์ ความเพ้อฝัน โดยเพิ่มการสอนด้วยชุดการสอนที่มีการเพิ่มพูนการสื่อสาร ระหว่างสามคนที่มีความร่วมมือและการตัดสินใจเป้าหมายเดียวกัน โดยการสอนด้วยชุดการสอนประกอบด้วยการสอนที่มีวิธีการโต้ตอบ การเสริมแรงและความร่วมมือในการแสดงทักษะทางสังคม และเชื่อมต่อกับเป้าหมายเดียวกันของเด็กเหล่านั้น ก่อนการสอนโดยใช้ชุดการสอน พบว่า การแสดงของทักษะทางสังคม ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับต่ำ ไม่มีความสามารถในการถ่ายทอด หรือการเล่นของพวกเขาไม่สามารถเลือกเป้าหมายได้ หลังจากใช้ชุดการสอน การแสดงของเด็กเหล่านั้นสามารถพิสูจน์ทักษะทางสังคมได้ โดยมีความสามารถเพิ่มพูนมากขึ้นในการเล่นและการสื่อสาร เด็กมีทางเลือกในการแสดงออกบนพื้นฐาน ตามชุดการสอน และสามารถสะท้อนการสอนได้ ซึ่ง

เป้าหมายของทักษะทางสังคมและการเพิ่มพูนของการพัฒนาตนเองมีความสัมพันธ์กัน ทำให้สามารถแก้ปัญหาความเพ้อฝันของเด็กทั้งสามคนได้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีมุ่งพัฒนาสมรรถภาพทั้งทางสมอง ร่างกาย จิตใจ และศีลธรรม การจัดกิจกรรมตามแนวทางลูกเสือ จัดโดยการเปิดประชุมกองทุกครั้งเพื่อฝึกความมีระเบียบวินัย ซึ่งการจัดกิจกรรมเน้นการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม และทักษะทางสังคม เป็นทักษะหรือความสามารถของบุคคลที่จะอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ประกอบด้วย ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะการเคารพต่อระเบียบวินัยของตนเองและกลุ่ม ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบชุดฝึกทักษะทางสังคม ตามแนวทางการสร้างของชัยยงค์ พรหมวงศ์ เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษา และปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองตามความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดมาสร้างชุดฝึกทักษะทางสังคมโดยใช้กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน